

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА освітній ступінь «Магістр»

на тему: **«ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА КУКУРУДЗИ В
ТОВАРИСТВІ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ xxxxxx
САМБІРСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ»**

Виконав: студент групи Оп-61

Спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

ІВАНИШИН ДМИТРО ОЛЕКСАНДРОВИЧ
(прізвище та ініціали)

Керівник: к.е.н., доцент ЖИДОВСЬКА Н. М.

Рецензент: xxxxxx

ДУБЛЯНИ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Освітній ступінь «Магістр»
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
(шифр спеціальності)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____
(підпис)

д.е.н., професор Гнатишин Л.Б.
(звання, ступінь, прізвище та ініціали)
« » _____ 2024 року

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу студенту

ІВАНИШИНУ ДМИТРУ ОЛЕКСАНДРОВИЧУ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи): «ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА КУКУРУДЗИ В ТОВАРИСТВІ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ хххххх САМБІРСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ»

Керівник проекту (роботи): ЖИДОВСЬКА НАТАЛІЯ МИХАЙЛІВНА, к.е.н., доцент
прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені наказом ЛНУП від «16» жовтня 2024р № 740/К-С

2. Строк подання студентом проекту (роботи) до «10» грудня 2024 року

3. Вихідні дані до проекту (роботи): нормативно-літературні джерела за темою роботи, дані аналітичного та синтетичного обліку, річна фінансова та статистична звітність підприємства, методичні рекомендації, наукові праці, видання, інтернет-ресурси.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (питання, які потрібно розробити)

ВСТУП

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СУТНОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ ВИТРАТ У ФІНАНСОВО - ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічний зміст витрат та їх класифікація

1.2. Проблемні питання раціоналізації виробництва кукурудзи в Україні та світі

1.3. Нормативно-правове та літературне забезпечення

1.4. Методика дослідження в сфері обліку виробництва кукурудзи

2. СУЧАСНИЙ СТАН ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА У РОСЛИННИЦТВІ

2.1. Основні економічні характеристики с/г діяльності хххххх

2.2. Оцінка виробництва продукції кукурудзи

2.3. Облікова політика при організації обліку виробництва продукції кукурудзи

2.4. Обліково-аналітичне забезпечення виробництва кукурудзи на сільськогосподарському підприємстві

2.5. Калькулювання собівартості продукції кукурудзи

3.ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОБУДОВИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА КУКУРУДЗИ

3.1. Покращення організації бухгалтерського обліку виробництва кукурудзи.

- 3.2. Стратегічні альтернативи розвитку галузі виробництва кукурудзи.
 3.3. Інтегрована звітність щодо витрат в управлінні якістю продукції кукурудзи
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ
 5. Перелік графічного матеріалу рисунки, таблиці, схеми
 6. Дата видачі завдання «30» травня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи
1.	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі роботи. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану (складання програми; написання пояснювальної записки; підготовка картографічних матеріалів для кваліфікаційної роботи).	30.05.24- 30.06.24 р.
2.	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	01.07.24 – 31.07.24 р.
3.	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи.. Написання економічної частини роботи; висновків і пропозицій з реалізації роботи; кінцеве редагування пояснювальної записки; оформлення кінцевого варіанту роботи та інших графічних матеріалів, які представляються до захисту в ЕК).	01.08.24 – 30.09.24 р.
4.	Кінцеве оформлення кваліфікаційної роботи (здача пояснювальної записки керівнику роботи; виправлення його зауважень; здача роботи на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	01.10.24 – 15.11.24 р.
5.	Підготовка до захисту в ЕК. Пробний захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником роботи; виправлення зауважень у графічній частині).	16.11.24– 10.12.24 р.

Студент _____
(підпис)

ІВАНИШИН Д.О.
(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи) _____
(підпис)

ЖИДОВСЬКА Н.М.
(прізвище та ініціали)

УДК 631.15:633.1:631.11

85 с. текстової частини, 18 рисунків, 21 таблиця, 44 позиції літературних джерел.

Організація обліку виробництва кукурудзи в товаристві з обмеженою відповідальністю xxxxxx Самбірського району Львівської області.

Іванишин Д.О. – Кваліфікаційна робота. Кафедра обліку та оподаткування – Дубляни, ЛНУП, 2024.

Перший розділ висвітлює економічну суть та значення витрат, підходи вітчизняних вчених щодо визначення цих понять, проблемні питання раціоналізації виробництва продукції кукурудзи в Україні та світі, а також основні методи досліджень в системі управління підприємством.

У другому розділі розкрито організаційно-економічну характеристику досліджуваного господарства, проаналізовано основні економічні показники діяльності, виробництво кукурудзи, висвітлено стан обліку виробництва культури у товаристві з обмеженою відповідальністю xxxxxx Самбірського району Львівської області.

У третьому розділі розглянуто питання удосконалення обліку виробництва кукурудзи, окреслено стратегічні альтернативи розвитку галузі рослинництва, внесено пропозиції автора стосовно використання інтегрованої звітності щодо витрат в управлінні якістю продукції рослинництва

АНОТАЦІЯ

У кваліфікаційній роботі висвітлено економічний зміст витрат та їх класифікацію, проблемні питання раціоналізації виробництва продукції кукурудзи в Україні та світі, значення обліку виробництва продукції рослинництва, розглянуто їх нормативно-правове забезпечення. Подано організаційно-економічну характеристику досліджуваного підприємства, проаналізовано стан бухгалтерського обліку виробництва продукції рослинництва у товаристві з обмеженою відповідальністю xxxxxx Самбірського району Львівської області. Обґрунтовано раціональний облік витрат за центрами відповідальності, який може стати науковою основою розробки диференційованих підходів в аграрній політиці; стратегічні альтернативи розвитку галузі рослинництва, які визначаються значенням у динаміці основних ознак стратегічного позиціонування і дозволять галузі забезпечити подальше його функціонування; SWOT-аналіз в зовнішньому і внутрішньому середовищі для стратегічного позиціонування аграрного підприємства; інтегровану звітність щодо витрат в управлінні якістю продукції рослинництва.

Ключові слова: сільськогосподарське підприємство, сільське господарство, виробництво, витрати виробництва, продукція рослинництва, виробництво кукурудзи, облікова політика, бухгалтерський облік, бухгалтерські рахунки, автоматизація, звітність.

ANNOTATION

The qualification work highlights the economic content of costs and their classification, problematic issues of rationalization of corn production in Ukraine and the world, the importance of accounting for corn production, considered their regulatory and legal support. The organizational and economic characteristics of the studied enterprise are given, the state of accounting of corn production in the farm xxxxxx Sambir district of Lviv region is analyzed. Rational cost accounting by centers of responsibility is substantiated, which can become a scientific basis for the development of differentiated approaches in agricultural policy; strategic alternatives for the development of the crop industry, which are determined by the importance in the dynamics of the main features of strategic positioning and will allow the industry to ensure its continued operation; SWOT-analysis in the external and internal environment for strategic positioning of the agricultural enterprise; integrated reporting on costs in crop quality management.

Key words: agricultural enterprise, agriculture, production, production costs, crop production, corn production, accounting policy, accounting, accounting accounts, automation, reporting.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СУТНОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ ВИТРАТ У ФІНАНСОВО - ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	10
1.1. Економічний зміст витрат та їх класифікація.....	10
1.2. Проблемні питання раціоналізації виробництва продукції кукурудзи в Україні та світі.....	22
1.3. Нормативно-правове та літературне забезпечення.....	25
1.4. Методика дослідження в сфері обліку виробництва кукурудзи.....	29
2. СУЧАСНИЙ СТАН ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА У РОСЛИННИЦТВІ.....	33
2.1. Основні економічні характеристики сільськогосподарської діяльності товариства з обмеженою відповідальністю xxxxxx.....	33
2.2. Оцінка виробництва продукції кукурудзи.	43
2.3. Облікова політика в частині організації обліку виробництва кукурудзи.....	48
2.4. Обліково-аналітичне забезпечення виробництва продукції кукурудзи на сільськогосподарському підприємстві.....	52
2.5. Калькулювання собівартості продукції кукурудзи.....	64
3.ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОБУДОВИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ КУКУРУДЗИ.....	70
3.1. Покращення організації бухгалтерського обліку виробництва кукурудзи на підприємстві.....	70
3.2. Стратегічні альтернативи розвитку галузі виробництва кукурудзи.....	73
3.3. Інтегрована звітність щодо витрат в управлінні якістю продукції кукурудзи.....	75
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81

ВСТУП

Актуальність теми. Ефективність та прибутковість підприємницької діяльності є основною ціллю і метою для ведення бізнесу, тому це питання постійно вивчаються, досліджується та вдосконалюється в наукових та практичних джерелах. Проте, сільськогосподарське виробництво, а особливо рослинництво, характеризується специфічними умовами та суттєво відрізняється від інших сфер підприємницької діяльності.

За останні роки в Україні спостерігається позитивна тенденція щодо розвитку сільського господарства, хоча здебільшого поки що це стосується більше великих аграрних підприємств – латифундистів, але існує перспектива щодо подальшого розвитку галузі для всіх суб'єктів галузі.

Попри визначені позитивні перспективи щодо збільшення ефективності та рентабельності галузі сільськогосподарського виробництва, тут присутні проблеми, пов'язані з природно-кліматичними факторами, такими як: забруднення ґрунту, порушення системи сівозмін, виснаженням земель та вплив стихійних чинників.

Також для українських товаровиробників існує велика проблема конкуренції з продукцією іноземних виробників, яка дотується на світовому ринку і користується численними підтримками, доплатами та пільгами. Відповідні рішення нашої держави у вигляді митної політики допомагають послабити проблему на внутрішньому ринку, але не вирішують її на світовому.

Питання вивчення витрат та виробництва продукції аграрного сектору і рослинництва в тому числі, тісно залежить від необхідної умови забезпечення ефективності та прибутковості галузі. Це питання має теоретичне та практичне значення, оскільки ефективне управління витратами дозволяє знизити собівартість продукції, підвищити її рентабельність і забезпечити стабільний розвиток галузі.

Метою дослідження даної роботи буде розроблення та вдосконалення теоретичної та методологічної бази обліку витрат у рослинництві, а також

надання практичних рекомендацій для підвищення економічної ефективності виробництва.

Об'єктом дослідження будуть виступати економічні взаємозв'язки та відносини в галузі рослинництва товариства з обмеженою відповідальністю xxxxxx Самбірського району Львівської області.

Предметом дослідження роботи виступають теоретичні та практичні аспекти бухгалтерського обліку виробництва та відповідних витрат у рослинництві а також управління ними.

Для досягнення визначених цілей роботи доцільно вирішити такі **завдання**:

1. Теоретично обґрунтувати і визначити економічну сутність значення «витрати», вивчити основні принципи класифікації витрат та визначити найбільш витратні чинники аграрного виробництва;

2. Здійснити аналіз та розглянути організаційне та методичне забезпечення при обліку виробництва продукції кукурудзи в ТОВ xxxxxx Самбірського району Львівської області;

3. Оптимізувати і знайти шляхи, які будуть сприяти вдосконаленню системи ведення бухгалтерського обліку і ведення фінансової звітності в галузі рослинництва при виробництві кукурудзи в досліджуваному підприємстві.

Методи дослідження, які будуть використані в наступних дослідженнях та аналізі стосовно теми роботи будуть наступними:

- Монографічний метод – для теоретичного узагальнення та аналізу ситуації.
- Економіко-статистичний метод – для оцінки впливу собівартості на рентабельність.
- SWOT-аналіз – для оцінки стратегічного позиціонування підприємства.
- Табличні та графічні методи – для візуалізації даних про витрати.
- Методи бухгалтерського обліку – для аналізу ефективності

системи обліку.

Інформаційна база охоплює наукові та законодавчо-нормативні методологічні джерела, які включають:

- Наукові праці українських і закордонних вчених.
- Нормативно-правова база України.
- Внутрішні регламенти та дані підприємства, що виступає об'єктом дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає в наступному:

- **Обґрунтовано** необхідність обліку витрат за центрами відповідальності для більш точної оцінки ефективності різних виробничих підрозділів.
- **Удосконалено** процедури контролю собівартості, що дозволяє оперативно реагувати на відхилення.
- **Розроблено** стратегії позиціонування фермерського господарства у ринковому середовищі з використанням SWOT-аналізу.
- **Запропоновано** створення комплексного інтегрованого звіту, який полегшує управління якістю продукції та підвищує прозорість обліку.

Практична цінність полягає в тому, що запропоновані рекомендації можуть бути впроваджені в систему обліку та управління витратами у рослинництві ТОВ хххххх. Це дозволить підприємству ефективніше використовувати ресурси, оптимізувати витрати та підвищити рентабельність виробництва.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СУТНОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ ВИТРАТ У ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічний зміст витрат та їх класифікація

Сільське господарство є такою галуззю виробництва, яка забезпечує населення продуктами харчування, які необхідні для життєдіяльності людини а також є сировинною базою для промисловості. Основною метою діяльності будь якого підприємства є виробництво продукції, надання послуг з метою отримання прибутку. Щоб обчислити рівень прибутковості процесу виробництва, підприємство завжди порівнює отримані доходи від реалізації з понесеними витратами. Забезпечуючи безперебійний виробничий процес, підприємство витрачає матеріальні, інформаційні та трудові ресурси, грошові кошти. Сума цих всіх витрат вважається питомою вартістю підприємницької діяльності. Тому для кожного підприємства ключовим моментом ефективності бізнесу є оптимізація витрат і збільшення економічного ефекту у вигляді прибутку.

Згідно трактування А. Сміта, витрати це середня соціальна величина, яка припадає на одиницю виготовленої продукції. Такого ж трактування дотримувався і Д. Рікардо, який зазначав, що орендна плата, включена до витрат виробництва, становить виробничу ціну або ціну виробництва.

Поділ витрат на витрати виробництва та обігу в своїх працях описав К. Маркс. Зокрема, в своїй теорії виробничих витрат він виділяє трактування витрат виробництва, як таких, які пов'язані із створенням продукту або товарної одиниці, а витрат обігу, як таких, які пов'язані з реалізацією продукту.

Згідно з Методичними рекомендаціями з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств, затверджених наказом Міністерство аграрної політики України від 18.05.2001р. № 132, під витратами звітного періоду слід трактувати як

зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (крім зменшення капіталу внаслідок вилучення або розподілу власником), за умови, що ці витрати можна достовірно підтвердити і оцінити [25].

Щодо визначення сутності поняття «витрати», існує багато трактувань, визначених науковцями в економічній сфері, які наведені в табл.1.1.

Таблиця 1.1

Наукові трактування сутності та значення поняття «витрати»

№	Автор	Сутність поняття «витрати»
1	2	3
1.	Бутинець Ф.Ф.	Витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводять до зменшення власного капіталу (за виключенням зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками)
2.	Шумило Ю.О.	Витрати, як економічне поняття, характеризує процес використання ресурсів підприємством у виробництві продукції з метою отримання економічної вигоди та зростання вартості капіталу
3.	Дробязко С.І.	Витрати, це сукупність ресурсів усіх видів, виражена в єдиному грошовому вимірнику, згрупована за відповідними ознаками та використана в основних бізнес-процесах для досягнення поставлених задач
4.	Бондаренко Т.Ю.	Витрати - це достовірно оцінена величина економічних ресурсів, споживання яких призводить до змін у складі активів та зобов'язань та сприяє досягненню цілей діяльності підприємства у врахуванні ресурсної природи витрат та наголошенні на ефективності як обов'язкової умови їх здійснення
5.	Черткова Н.О.	Витрати – це вартість усіх матеріалів та послуг, що витрачаються
6.	Костякова А.А.	Витрати – використання тільки тих ресурсів, які при визначенні прибутку суб'єктом господарювання розглядаються відповідно до доходів за звітний період
7.	Сопко В.В.	Процес перетворення грошей на ресурси має характер витрачання й називається «витрати».
8.	Погорелов Ю.С.	Витрати з бухгалтерської точки зору вказують на змінення активів і збільшення зобов'язань підприємства й орієнтовані на розрахунок його фінансового результату

Згідно проаналізованих тлумачень та трактувань науковців економічної сфери, можна зробити висновок, що в економічній літературі по різному

визначають сутність і значення витрат, але у всіх працях присутнє їх розуміння як економічного ресурсу.

Існують різні методології та методики, згідно яких класифікують витрати, але слід зазначити, що відокремлення суспільно-економічних класифікаційних ознак є важливим моментом в методології обліку витрат на виробництво. Чим більшою є кількість класифікаційних ознак, тим більше об'єкт вважається дослідженим і вивченим.

Якщо розглядати класифікацію витрат в контексті суспільного виробництва, то тут можна виділити витрати підприємства та суспільні витрати. Що стосується витрат підприємства як окремої економічної ланки, то можна відокремити операційні витрати, які безпосередньо характеризують якісні показники підприємницької діяльності, а також перебувають у взаємозалежності від внутрішніх і зовнішніх факторів такої діяльності.

В економічних дослідженнях з питань поділу і класифікації витрат виділяють різні види об'єднання та поділу витрат, що пов'язують з оптимальним розв'язанням виробничих і управлінських завдань.

Звичайна діяльність, згідно методичних і нормативних актів з питань бухгалтерського обліку, складається з операційної, інвестиційної та іншої звичайної діяльності. Операційна діяльність підприємства включає будь-яку діяльність підприємства, а також операції, які її забезпечують а також може бути результатом здійснення такої діяльності. Як приклад звичайної діяльності можна навести процес виробництва і реалізації продукції, розрахункові операції, пов'язані з постачальниками, покупцями, підрядниками, замовниками, курсові різниці та інші операції, які можуть виникати в звичайній корпоративній діяльності.

В цілому операційна діяльність підприємства є основною діяльністю, яка охоплює виробництво готової продукції, товарів робіт і послуг а також їх реалізацію, кінцевою метою яких є одержання економічних вигод у вигляді прибутку.

Інвестиційна діяльність підприємства передбачає операції, пов'язані з рухом фінансових інвестицій та необоротних активів, які можна узагальнити, як негрошові еквіваленти.

Фінансова діяльність стосується власного капіталу і пов'язана з його рухом, змінами в його розмірі і складі.

В аграрній сфері операційні витрати доцільно класифікувати за наступними економічно-однорідними групами:

- Матеріальні витрати;
- Витрати на заробітну плату;
- Відрахування на соціальні заходи;
- Амортизація;
- Інші операційні витрати.

Така класифікація може показати попит і пропозицію як оборотних, так і необоротних активів а також вид і склад витрачених витрат. За допомогою такого групування витрат можна чітко прослідкувати їх структуру і основне призначення. Також, відштовхуючись від поділу діяльності підприємства на операційну, інвестиційну і фінансову, так само прослідковується класифікація витрат на операційні, фінансові, інвестиційні і інші витрати від звичайної діяльності [6]. Прикладом поділу витрат і визначення основних класифікаційних ознак може бути наступна схема (рис 1.1).

Згідно основних класифікаційних ознак щодо поділу витрат, важливе місце відводиться поділу витрат на постійні і змінні. Змінні витрати безпосередньо пов'язані з змінами обсягів виробництва і відповідно змінюються при збільшенні чи зменшенні виробничих потужностей. Навпаки, постійні витрати не змінюються при змінах у виробництві і залишаються сталими та незмінними. Залежно від того, як змінюються витрати виробництва і обсяги виробництва в пропорційному виразі, змінні витрати поділяють на пропорційні і непропорційні.

Ознаки класифікації				
За способом перенесення вартості на продукцію:	За видами продукції (робіт, послуг):	За економічним змістом (елементами витрат):	За статтями калькуляції:	За функціями управління
Прямі витрати Непрямі витрати	Витрати на виробу; Витрати на групи виробів; Витрати на замовлення	Матеріальні витрати; Витрати на оплату праці; Відрахування на соціальні заходи; Амортизація; Інші витрати.	Сировина і матеріали (без зворотніх відходів) Купівельні напівфабрикати і комплектуючі вироби; Паливо і енергія на технологічні цілі; Заробітня плата виробничим працівникам (основна і додаткова); Відрахування на соціальні заходи; Загальновиробничі витрати; Підготовка і освоєння виробництва; Інші виробничі витрати.	Виробничі витрати Невиробничі витрати

Рис.1.1. Класифікаційні ознаки витрат*

*Джерело: розробка автора

Пропорційні витрати знаходяться в прямій пропорційній залежності від змін в обсягах виробництва, натомість непропорційні витрати не мають такої залежності і відповідності. Крім цього, непропорційні витрати класифікують на прогресивні і дегресивні. Якщо ріст витрат відбувається швидше, ніж обсяги виробництва, то такі витрати вважаються прогресивними, якщо ріст витрат відбувається повільніше, ніж темпи зростання виробничих потужностей, то такі витрати відносять до дегресивних. В економічній практиці елементи постійних і змінних витрат часто поєднуються і включаються в собівартість продукції, робіт і послуг, при цьому така собівартість вважається змішаною.

Важливим і часто застосовуваним класифікаційним елементом є поділ витрат на поточні, одноразові і довгострокові. Поточні витрати мають постійний фіксований характер і здійснюються на сталій основі. Одноразові витрати мають короткостроковий характер і можуть виникати для підсилення виробничих процесів на певних етапах виробництва. Навпаки, довгострокові витрати мають довгострокове призначення і часто бувають пов'язаними з виконанням певних проектів, тендерів чи контрактів [41].

В питаннях обліку та ідентифікації витрат найчастіше зустрічається термін основні витрати, які включають в себе прямі витрати виробництва. Прямі витрати як термін виникає при калькуляції собівартості продукції, тобто це витрати, які прямо взаємопов'язані з об'єктом калькуляції і можуть бути прямо віднесені на об'єкт калькуляції, тобто включені в склад собівартості конкретного виду продукції.

Як протилежність прямим витратам, непрямі витрати не можуть бути віднесеними на якийсь конкретний вид продукції, робіт і послуг, хоча вони безпосередньо є пов'язаними з виробничою діяльністю підприємства. Найчастіше такі витрати стосуються декількох видів продукції і відповідно розподіляються між ними пропорційно за допомогою відповідних коефіцієнтів та розрахунків.

Залежно від сфери діяльності і виробничого призначення, непрямі витрати можна класифікувати на виробничі і невиробничі. Виробничі витрати є пов'язаними з виробництвом продукції, а невиробничі витрати стосуються здебільшого збуту, управління, тобто є не пов'язаними з виробничими процесами прямим чином.

Досить часто в методичних рекомендаціях, які стосуються класифікації витрат, зустрічаються таке групування витрат, як одноелементні витрати та комплексні витрати. Якщо одноелементні витрати включають лише один елемент і не підлягають подальшому розкладанню, то комплексні витрати підлягають подальшому розкладанню і можуть складатися з декількох економічних компонент.

В процесі обчислення собівартості продукції на підприємстві стикаються з критеріями виробнича собівартість і повна собівартість. Якщо виробнича собівартість включає витрати, що пов'язані з виробництвом готового продукту, то повна включає виробничу собівартість і витрати на реалізацію продукції. Також досить часто аграрні підприємства застосовують таку категорію, як витрати періоду, яка означає витрати поточного періоду, що не включаються до собівартості готової продукції. Такий поділ витрат по відношенню до звітного періоду потрібен для обчислення собівартості продукції, яку виготовили в цьому ж звітному періоді, незважаючи на те, що така собівартість включає не лише витрати поточного періоду, але і ті, що включаються в нього, хоча й не були здійснені.

Класифікація витрат на планові і позапланові необхідна для контролю за плановою діяльністю підприємства і обчислення планової собівартості продукції, робіт і послуг. Також такий критерій класифікації потрібен для обліку і аналізу позапланових витрат і його відсоткового значення в сумі фактичних витрат підприємства.

Для контролю за дотриманням нормативів при нормативному методі обліку витрат виробництва застосовується класифікація витрат на нормовані і ненормовані. Таким чином обчислюються відхилення або похибки фактичних

витрат від нормативних для контролю за раціональністю витрачання матеріальних цінностей і трудових ресурсів.

Поділ витрат на продуктивні і непродуктивні застосовується для обліку і контролю за непередбачуваними обставинами в виробничому процесі. Саме тому, продуктивними вважаються витрати, які передбачені згідно затвердженої технології виробництва та основних процесів організації виробництва. Непродуктивні витрати виникають непередбачувано і свідчать про проблеми і відхилення в основних технологічних процесах, через технічні і технологічні порушення в організації виробництва.

З точки зору управлінських процесів, витрати можна класифікувати на контрольовані і неконтрольовані. Відповідно, контрольованими вважаються витрати, які можна контролювати, тобто які можна усунути чи виправити за допомогою правильних управлінських рішень керівника чи менеджера. Натомість неконтрольованих витрат не можна уникнути через дії та управлінські рішення керівної ланки. Така класифікація є доречною при моніторингу діяльності галузей, підгалузей, підрозділів і структурних ланок виробництва.

Крім класифікації витрат на контрольовані і неконтрольовані з точки зору ефективності управління, застосовують практику поділу витрат на релевантні і нерелевантні. Релевантні витрати – це ті витрати, на які можна здійснити вплив через прийняте правильне і оперативне управлінське рішення. Нерелевантні витрати не залежать від управлінських рішень і не підлягають змінам чи корективам.

З точки зору функціональної відповідності, витрати можуть бути організаційними та технологічними. Технологічні витрати безпосередньо пов'язані з виробничими процесами і здійснюються в процесі такої діяльності. Організаційні витрати пов'язані з управлінською діяльністю в виробничій сфері [62].

Для ефективної діяльності підприємства важливо здійснювати контроль за витратами виробництва та виходом продукції. Основними елементами такої діяльності може бути:

- Контроль за дотриманням виконаного об'єму виробництва, згідно з запланованими показниками;
- Контроль за дотриманням якісних показників продукції, що виготовляється та запобігання утворенню браку в виробництві;
- Звірка процесу відповідності витрат, передбачених нормативами щодо споживання матеріальних ресурсів у питомій вазі виробничих витрат;
- Перевірка ефективності використання основних засобів та інших необоротних активів, задіяних у процесі виробництва;
- Контроль за використанням трудових ресурсів, правильності нарахування заробітної плати, аналіз вагомих чинників, які впливають на втрату робочого часу;
- Контроль за простоями, які виникають при ремонті машин у зв'язку з поломкою машин та обладнання;
- Контроль непрямих витрат, які включаються в склад готової продукції і пов'язані із її вартістю.

Основна інформація, пов'язана з витратами підприємства, їх обліком та відображенням у річній фінансовій звітності відображена в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» [33]. Згідно з цим методичним документом, витрати відображаються разом із зменшенням економічних вигод у вигляді витрат і вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу.

На основі П(С)БО 16 «Витрати», можна згрупувати основні критерії, за якими визнаються витрати, що відображено на рис. 1.2.

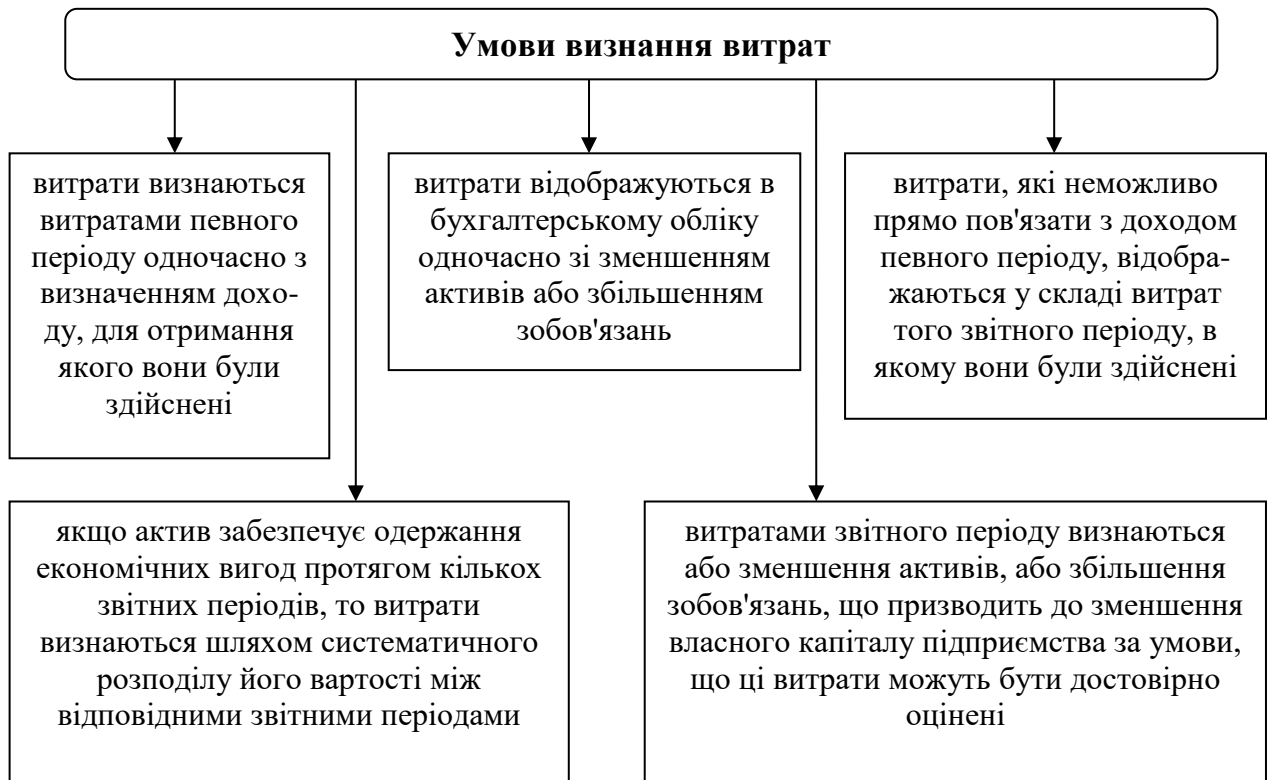


Рис. 1.2. Критерії визнання витрат*

*Джерело: згруповано на основі [43].

Також згідно з П(С)БО 16 «Витрати», не включаються у склад витрат: авансові платежі за інвентар, запаси, роботу, оплата отриманих послуг, інше зменшення активів, що не відповідають нормативам, або збільшення зобов'язань, а також витрати, які відображені в зменшенні власного капіталу, відповідно до П(С)БО 16. У вище перелічених критеріях, не включених в склад витрат, визначальним є фактор впливу операцій з активами та капіталом на фінансовий та майновий стан підприємства. Економічна складова таких категорій не береться до уваги. [33]

В цілому П(С)БО та МСБО дають загальну характеристику та опис загальних правил того, як проводиться оцінка і як відображається інформація про об'єкт у фінансовій звітності, при цьому вони не визначають порядку ведення бухгалтерського обліку на підприємстві. Тому доцільно порівняти визначення і опис витрат згідно П(С)БО та МСБО (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Порівняльна характеристика витрат згідно П(С)БО та МСБО

Ознака порівняння	П(С)БО	МСБО
Стандарт який регламентує	П(С)БО 16 «Витрати», НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	Єдиного спеціалізованого стандарту немає
Визначення терміну	Витрати – зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу	Витрати – це зменшення економічних вигід протягом звітного періоду, що відбувається у формі відтоку або зменшення активів або збільшення зобов'язань, які ведуть до зменшення капіталу, не пов'язаних з його розподілом
Класифікація та групування витрат	Витрати класифікуються в залежності від виду діяльності, від якого вони виникли по економічним елементам і статтям витрат. А також виділяють прямі й непрямі витрати, змінні й постійні, одноелементні і комплексні, поточні витрати, витрати минулих і майбутніх періодів, продуктивні, не продуктивні витрати	МСБО виходять із існування загальноприйнятої практики розмежування в звітності статей витрат, які виникають в процесі звичайної діяльності та статтями витрат, які не пов'язані із звичайною діяльністю
Визначення витрат	Витрати визнаються у звітності в момент вибуття активу або збільшення зобов'язання, які призводять до зменшення власного капіталу підприємства, на основі систематичного та раціонального їх розподілу протягом тих звітних періодів, коли надходять відповідні економічні вигоди	Згідно МСБО витрати визнаються на основі безпосереднього зіставлення між понесеними витратами і прибутками по конкретних статтях доходів, що припускає одночасне визнання прибутків і витрат, що виникають безпосередньо і спільно від одних і тих же операцій або інших подій
Оцінка витрат	У П(С)БО відсутні спеціальні, викладені в окремо узятому стандарті, правила відносно оцінки витрат організації, але стандарти указують на деякі особливості оцінки витрат	У МСФЗ відсутні спеціально викладені в окремому стандарті правила відносно оцінки витрат організації, але в деяких стандартах, містяться положення, що визначають оцінку відповідних витрат, що визначаються у звіті про прибутки і збитки

Від того, який розмір і ріст витрат підприємства в цілому і по конкретних галузях, залежить ефективність діяльності підприємства і розмір його фінансових результатів. Тому раціональність і обґрунтованість витрат через

механізм управління та контролю за політикою витрат буде важливим чинником для досягнення максимального ефекту в економічних результатах діяльності підприємства.

Для максимального ефекту оптимізації витрат при високій економічній ефективності витрат потрібно правильно організувати бухгалтерський облік.

Основною метою обліку витрат є процес виникнення, спостереження, реєстрації, ідентифікації, обробки, узагальнення та передачі точної та об'єктивної інформації про витрати, здійснені підприємством, зовнішнім і внутрішнім користувачам.

Згідно нормативно-методичних рекомендацій щодо ведення обліку витрат і виходу продукції, визначені основні вимоги та умови відображення витрат.

Умови відображення витрат в бухгалтерському обліку:

- Зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводять до зменшення власного капіталу підприємства, крім зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу між власниками;
- Можлива достовірна оцінка суми витрат. Дотримання цієї умови означає, що оцінка витрат відбувається на підставі положень національних стандартів;
- Визнання на підставі систематичного і раціонального розподілу економічних вигод, які забезпечує актив протягом декількох (наприклад, нарахування амортизації основних засобів, нематеріальних активів та ін.);
- Негайне визнання, якщо економічні вигоди не відповідають критеріям активів підприємства (наприклад, уцінка товарів, створення резерву сумнівних боргів тощо).

Для ефективності виробничого процесу та контролю за оптимізацією і раціональністю витрат доцільно дотримуватися завдань при обліку витрат, які здійснює підприємство.

Найбільш ефективними завданнями обліку витрат виробництва будуть:

- ❖ Ідентифікація, визнання та облікова характеристика основних об'єктів обліку витрат;
- ❖ Повнота, точність і своєчасність відображення в бухгалтерському обліку операцій, які стосуються витрат виробництва;
- ❖ Узагальнення та групування первинної інформації в облікових регістрах, які передбачені для обліку витрат і виходу продукції виробництва;
- ❖ Формування та визначення бухгалтерських показників, які пов'язані з витратами підприємства, з метою складання фінансової, податкової, статистичної та внутрішньої звітності.

Як підсумок, можна зазначити, що ефективність і успішність діяльності підприємства багато в чому залежить від якісної обліково-аналітичної роботи. Від об'єктивності, повноти, своєчасності та достовірності облікової інформації залежить ефективний та раціональний менеджмент.

1.2. Проблемні питання раціоналізації виробництва продукції кукурудзи в Україні та світі

Кукурудза цінний сільськогосподарський продукт, який характеризується великою урожайністю, всі частини якого повністю використовуються в галузі харчування, рослинництва, тваринництва та промисловості.

Кукурудза є цінним продуктом харчування, є однією з найважливіших культур, яку поряд з пшеницею і рисом вважають «одним із трьох хлібів людства».

Також кукурудза використовується для наповнення кормового раціону в тваринництві і для птахівництва, при цьому вона характеризується високим енергетичним вмістом поживних речовин. Крім значення кукурудзи в галузі тваринництва, в рослинництві вона використовується як добриво для майбутніх посівів. При сучасному розвитку альтернативних джерел енергії,

кукурудза почала використовуватись, як сировина для промисловості при виробництві біопалива першого і другого покоління, твердих біопалив та біогазу. Також кукурудза досить часто виступає сировинною продукцією в фармацевтичній і хімічній галузях промисловості.

У 2023 році Україна виробила досить значний обсяг кукурудзи, що сумарно становить більше, ніж половину валового збору Європейського Союзу. Проте в світовому виробництві зерна кукурудзи Україна займає 3%, незважаючи на несприятливі погодні умови минулого року та стан війни, який заважає повноцінно здійснювати сільськогосподарську діяльність. Згідно досліджень Міністерства сільського господарства США (USDA)

Україна посідає 7 місце в топ рейтингу країн найбільших виробників кукурудзи в світі з валовим виробництвом 27.2 млн.тонн зерна кукурудзи у 2024 році при показнику 32.5 млн.тонн у 2023 році. Попереду України знаходяться такі країни-виробники, як США, Китай, Бразилія, ЄС, Аргентина та Індія.

Як можна побачити з таблиці 1.3, валове виробництво кукурудзи в світі в основному зазнало зростання в 2023 році в порівнянні з 2022 роком, крім України, США та ЄС, що було спричинене кліматичними факторами та економічною доцільністю.

Середня урожайність кукурудзи в 2023 році становила 5,13 т/га по Україні. Найбільша частка виробництва кукурудзи в таких областях:

- Полтавська – 13%;
- Чернігівська - 11%;
- Сумська – 10%;
- Вінницька – 10%;
- Черкаська – 8%.

Таблиця 1.3

Валове виробництво кукурудзи в світі у 2022-2023р.р., млн.т.

№ п.п.	Країна	2022 рік	2023 рік	Відхилення 2023 р. в порівнянні з 2022р, +,-	Відхилення 2023 р. в порівнянні з 2022р, %
1	США	385.73	389.69	+ 3.9	101.02
2	Китай	292	288.84	- 3.16	98.91
3	Бразилія	127	122	-5	96.06
4	ЄС	59	61.45	+ 2.45	104.15
5	Аргентина	51	50	-1	98.03
6	Індія	37.5	37.5	-	100
7	Україна	27.2	32.5	+ 5.3	119.49
8	Мексика	25	22.7	- 2.3	90.8
9	ПАР	17	13.7	-3.3	80.58
10	Канада	15.2	15.42	+ 0.22	101.44

Регіональний розподіл виробництва кукурудзи в Україні подано на рис.

1.3.

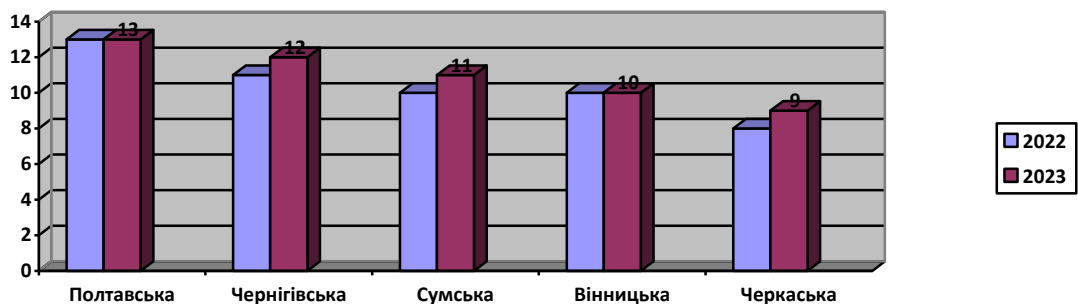


Рис. 1.3. Регіональний розподіл виробництва кукурудзи в Україні *

*Джерело: згруповано на основі статистичних даних

Вирощування кукурудзи на зерно є традиційним напрямком сільськогосподарського виробництва в Україні і вважається стратегічним об'єктом в подальшому розвитку лідерських позицій на світовому ринку аграрного продовольства.

Динаміку виробництва кукурудзи в Україні можна прослідкувати у таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Динаміка виробництва кукурудзи в Україні, 2020-2023 рр.

Показники	2020 р.	2021р.	2022р.	2023р.
Посівна площа, млн. га	4.9	4.0	2.42	2.05
Валовий збір, млн. т	39.8	26.79	17.13	10.6
Урожайність, т/га	8.04	6.7	7.08	5.16

З таблиці 1.4 видно, що основні показники виробництва кукурудзи за період з 2020 по 2023 рр. істотно не змінилися.

1.3. Нормативно-правове та літературне забезпечення

Бухгалтерський облік є невід’ємною складовою ефективною діяльністю підприємства, так як він надає повну і об’єктивну інформацію, яка є необхідною для успішного управління. Незважаючи на військові дії в нашій державі та зниження певних показників, Україна вважається перспективною державою з великими можливостями та потужним аграрним потенціалом.

Аграрне виробництво в Україні є стратегічним напрямком на макро- і мікрорівні економіки, так як в нашій державі є унікальні можливості для його розвитку а також це сприяє продовольчій безпеці країни та забезпечення добробуту громадян. Виходячи з цього, суспільні відносини в даній сільськогосподарській сфері будуть входити в предмет вивчення аграрного права. В основі таких правових і суспільних відносин буде традиційна галузь земельних відносин, яка в свою чергу регулюється законодавчими і нормативними актами українського законодавства [19].

В основі законодавчих актів України лежить принцип рівноправності і однакових підходів та умов для всіх суб’єктів господарювання, незалежно від форми власності та організаційно-правової форми діяльності.

Нормативно-правові та методологічні акти в сфері бухгалтерського обліку покликані регулювати, контролювати та забезпечувати об’єктивне та правильне ведення бухгалтерського обліку для суб’єктів підприємницької

діяльності при веденні ними господарських та фінансових операцій.

Основні законодавчі та нормативно-правові акти, які регулюють сферу аграрного виробництва згруповані в таблиці 1.5

Таблиця 1.5

Законодавче забезпечення в сфері виробництва аграрної продукції

№ п/п	Назва нормативного документу	Основний зміст
1.	Господарський Кодекс України від 16.01.2003 року №436-IV	Встановлює відповідно до Конституції України правові основи господарської діяльності (господарювання), яка базується на різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності
2.	Податковий Кодекс України від 02.12.2010 року №2755-VI	Регулює відносини, що виникають у сфері справляння по-датків і зборів, зокрема, визначає перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки
3.	Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 року №435-IV	Регулює особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників
4.	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 року №996-XIV	Визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні

Важливим нормативним актом, який регулює питання ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності в Україні є національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку.

В таблиці 1.6 наведені основні національні і міжнародні бухгалтерські стандарти для регулювання діяльності аграрних підприємств.

При огляді законодавчих та нормативних джерел частіше зустрічається термін «витрати», натомість «затрати» зустрічається вкрай рідко. При економічних дослідженнях можна дійти висновку, що ці поняття є зовсім різними. Цьому підтвердженням можуть бути статті у фахових журналах, підручниках, монографіях та посібниках.

Таблиця 1.6

**Положення та міжнародні (стандарти) бухгалтерського обліку,
що регулюють виробництво продукції рослинництва**

№ п/п	Назва нормативного документу	Основний зміст
1.	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» Затв. Наказом МФУ від 07.02.2013 року № 73	Вимоги до складання фінансової звітності, визнання і розкриття її елементів
2.	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» Затв. Наказом МФУ від 31.12.1999 року №318	Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття в фінансовій звітності.
3.	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» Затв. Наказом МФУ від 18.11.2005 року №790	Визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про біологічні активи і про одержані в процесі їх біологічних перетворень додаткові біологічні активи й сільськогосподарську продукцію та розкриття інформації про них у фінансовій звітності.
4.	Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» від 01.01.2012 року	Визначає основи подання фінансової звітності загального призначення для забезпечення їхньої зіставності з фінансовою звітністю суб'єкта господарювання за попередні періоди, а також з фінансовою звітністю інших суб'єктів господарювання.
5.	Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 41 «Сільське господарство» від 01.01.2012 року	Визначає обліковий підхід, а також розкриття інформації, пов'язаної з сільськогосподарською діяльністю

Інструкції, положення, постанови та інші нормативні документи, які регулюють виробництво рослинницької продукції, відображено в таблиці 1.7.

Під затратами вважається використання матеріальних та природних сил при здійсненні оперативної або неоперативної діяльності в процесі виробництва продукції по конкретних її видах. Термін витрати стосується процесу придбання, одержання ресурсів [9].

Термін витрат глибше досліджувався науковцем Варченко О.М, за дослідженням якого, витрати є процесом використання різних ресурсів для виробничого процесу з метою одержання економічної вигоди у вигляді прибутку [8].

Нормативні документи (інструкції, положення, постанови), що регулюють виробництво продукції рослинництва

№ п/п	Назва нормативного документу	Основний зміст
1.	Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств №132 від 18.05.2001 року [27]	Забезпечення єдності в складі і класифікації витрат, застосування методики їх планування та обліку і визначення собівартості продукції (робіт, послуг) в сільськогосподарських підприємствах різних організаційно-правових форм і форм власності, включаючи їх допоміжні і підсобні підрозділи .
2.	Інструкція «Про застосування плану рахунків бух. обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій» [21]	Встановлює призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення методом подвійного запису інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та факти фінансово-господарської діяльності підприємств, організацій та інших юридичних осіб.
3.	План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 р № 291 [40]	Згідно з яким підприємствами та організаціями у 2000 році з дати, визначеної розпорядчими документами керівника підприємства, організації запроваджується новий план рахунків та інструкції
4.	Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджено Мінфіном України від 24.05.95 р. № 88 [45]	Визначення та порядок оформлення первинних документів та облікових регістрів, виправлення в них помилок, організація документообігу.
5.	Методичні рекомендації щодо застосування регістрів журнально-ордерної форми обліку для сільськогосподарських підприємств від 4 червня 2009р. №390 [28]	Прийняті Методичні рекомендації є важливим кроком виконання заходів з реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів фінансової звітності.

Проте, що стосується зростання капіталу, то його приріст формулюють не витрати, а затрати. Це пов'язано з тим, що собівартість – це витрачання виробничих ресурсів, що призводить до зростання капіталу та створення нової доданої вартості. Таке трактування доводить різницю між цими двома категоріями і відрізняє термін витрати від затрати [4].

Основні ключові питання вдосконалення бухгалтерського обліку в аграрному секторі виробництва та проблеми контролю і аудиту галузі

рослинництва в сфері витрат виробництва на засадах центрального відповідальності, вивчені в працях Мельник О.І. [23].

При дослідженні нормативного забезпечення аграрної сфери виробництва М. Скрипник відокремлює наступні групові види правових норм:

- 1) правові норми, які впливають на юридичний статус суб'єкта правовідносин в аграрній сфері виробництва;
- 2) правові норми, які пов'язані з особливостями правової системи видів рослинницької продукції, що одержані в процесі виробництва та переробки;
- 3) правові норми, які регулюють певні конкретні частини виробничого циклу в рослинництві;
- 4) правові норми, які пов'язані з державним контролем та регулюванням різного роду правовідносин, які виникають в процесі аграрного виробництва галузі рослинництва.

Дослідження в сфері аграрного виробництва галузі рослинництва є на даний час досить цікавим, трудомістким та актуальним, так як ця галузь є основним і найскладнішим чинником фінансової та господарської діяльності підприємства. Тому в цьому плані питання ведення бухгалтерського обліку і формування фінансової бухгалтерської звітності є передумовою успішного та ефективного розвитку на різних економічних рівнях.

1.4. Методика дослідження в сфері обліку виробництва продукції рослинництва

При дослідженні в сфері обліку виробництва продукції рослинництва важливим елементом є вивчення його технічні, технологічні властивості та специфічні ринкові умови. Економічне пізнання законів і моделей обліку виробництва в галузі рослинництва - дуже складний процес, що вимагає певних методів дослідження.

Методи і принципи, які застосовуються для оцінки стану і динаміки галузі рослинництва можна схематично відобразити на рисунку 1.4.

Якщо раціонально та комплексно застосовувати такі принципи і методи, при цьому правильно користуватися об'єктивними законами, мікро- і макроекономічними показниками, способами і методами економічного аналізу, то дослідження в сфері аграрного виробництва продукції рослинництва можуть мати глибший і повніший масштаб, доступний аналітикам. Таким способом можна вимірювати більш взаємозалежні зв'язки та закономірності та визначати об'єктивний фактичний стан об'єкта.

Бухгалтерський облік передбачає всебічне вивчення економічних процесів і явищ, які перебувають в постійному взаємозв'язку і розвитку. Суть методології бухгалтерського обліку полягає в безперервному, повному і об'єктивному відображенні економічних явищ, фактів та процесів, які мають місце на підприємстві.

Таким чином, під методом бухгалтерського обліку слід розуміти сукупність спеціальних прийомів та способів, для вивчення предмета бухгалтерського обліку.

Основні методики і принципи, які застосовуються для проведення оцінки галузі рослинництва, її стану і динаміки наведені в рисунку 1.4.

За допомогою методу можна формувати облікову інформацію, призначену внутрішнім і зовнішнім користувачам, як це передбачено законодавством України з питань бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Тому можна підсумувати, що метод обліку — це сукупність методів, способів і прийомів, що дозволяють вивчати та відображати господарську діяльність підприємств у бухгалтерському обліку.

Головними елементами методу обліку є калькуляція, документування, інвентаризація, оцінка, подвійний запис, баланс, звітність. Їх відповідне використання на практиці визначається відповідними положеннями та інструкціями, сформульованими та затвердженими державними органами.

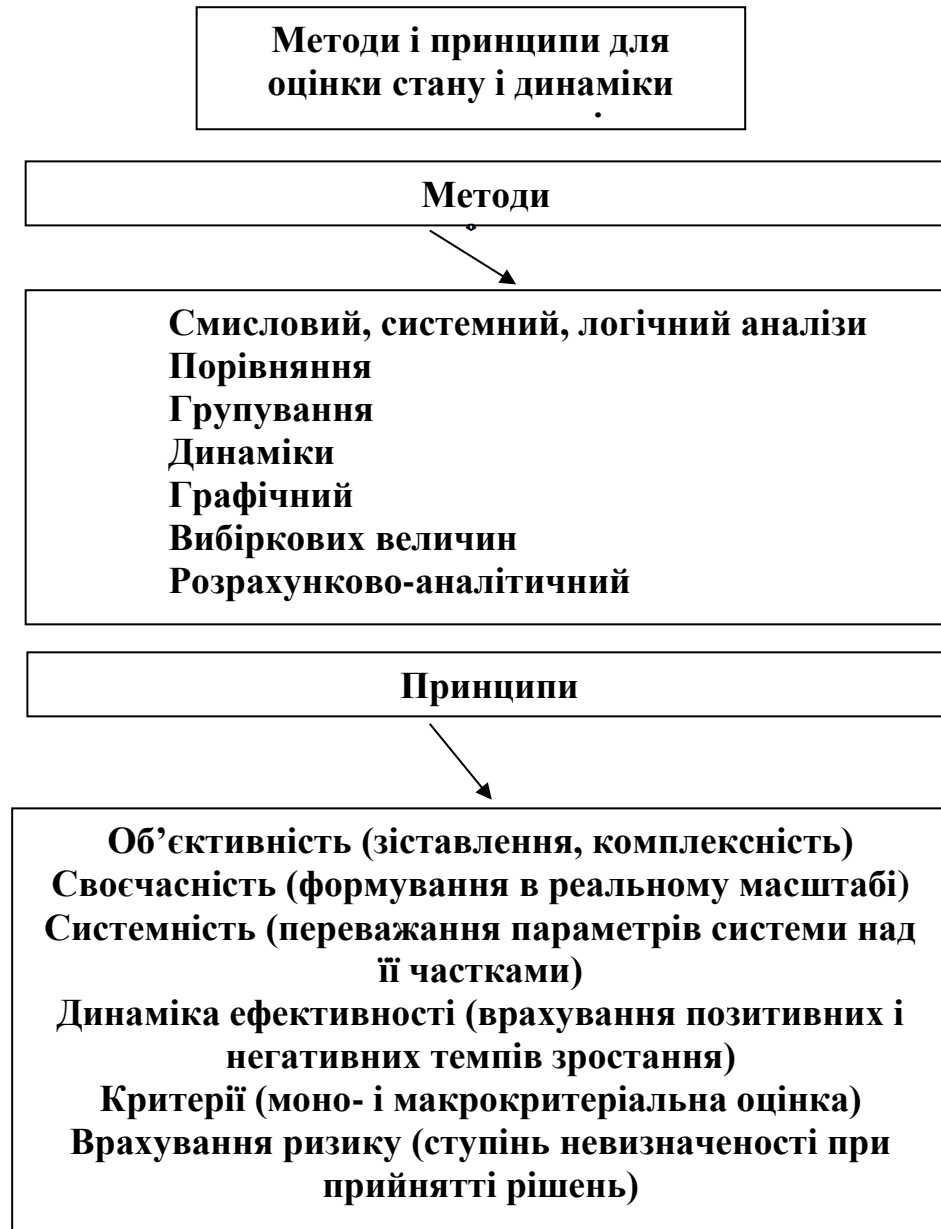


Рис. 1.4. Методи і принципи, які застосовуються для оцінки стану і динаміки галузі рослинництва

Калькуляція — це підсумок загальної суми витрат, які виникли при виготовленні продукції, виконанні робіт чи наданні послуг для розрахунку собівартості. Собівартість виступає основним показником, що характеризує ціну товару, виконану роботу та надану послугу.

Документування – це спосіб відображення господарських операцій за допомогою бухгалтерських документів. Документація вважається таким методом відображення господарських та облікових об'єктів, за допомогою

якого можна здійснювати безперервний контроль. Підставою для відображення будь-якого об'єкта господарської діяльності є складений первинний бухгалтерський документ, який має юридичну силу, може бути використаний, як доказова база в суді, забезпечує контроль, управління та відповідальність.

Інвентаризація є важливим методом бухгалтерського обліку, за допомогою якої можна проводити перевірку наявності і руху матеріальних цінностей, активів і зобов'язань. Цей метод дозволяє здійснювати перевірку фактичної наявності матеріальних цінностей за допомогою елементів перерахунку, перемірювання, переважування, обчислення та оцінки. Фактичну наявність матеріальних цінностей, які перевірили за допомогою методу інвентаризації порівнюють з даними бухгалтерського обліку, що відображені в бухгалтерських документах та облікових регістрах, в результаті чого можуть виявити надлишки або нестачі.

Оцінка є актуальним методом бухгалтерського обліку, за допомогою якого показники в натуральному і трудовому виразі переводяться в грошові за допомогою ціни або собівартості. Така дія здійснюється для узагальнення всіх показників діяльності підприємства в грошовому виразі, згідно вимог українського законодавства про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні.

Рахунки бухгалтерського обліку являють собою спосіб групування і узагальнення об'єктів обліку та господарської діяльності за економічно-однорідними ознаками для повсякденного відображення в обліку. Господарські операції та об'єкти обліку облічуються на рахунках бухгалтерського обліку на підставі відповідних первинних документів.

Метод подвійного запису - це спосіб відображення господарських операцій двічі: один раз по дебету одного рахунка, інший раз по кредиту другого на одну і ту ж суму. Такий метод використовується для контролю і правильності відображення господарських операцій в бухгалтерському обліку.

Бухгалтерський баланс – це спосіб групування та узагальнення активів, зобов'язань та власного капіталу підприємства за економічно-однорідними ознаками в грошовому вимірі на певну дату. Бухгалтерський баланс є формою фінансової звітності, який показує фактичну інформацію про майно підприємства.

Фінансова звітність – це фінансова звітність підприємства, яка містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства протягом звітного періоду.

Основні методи і прийоми, які використовуються в бухгалтерському обліку і які допомагають здійснювати методологічне дослідження облікової діяльності підприємства, як в цілому, так і по окремих його галузях, можна схематично відобразити на рисунку 1.5. В роботі найбільш оптимальними у використанні можуть бути такі методи дослідження, як: узагальнення і порівняння, метод індукції та дедукції, наукова абстракція, контроль, аналіз і синтез та інші економічні, математичні і бухгалтерські методи. За їх допомогою можна порівняти вартісні характеристики національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, розробити наукові пропозиції для вдосконалення системи бухгалтерського обліку, проводити документальний і фактичний контроль обліку витрат, розраховувати обсяг та основні параметри виробництва та ефективності використання деяких видів ресурсів.

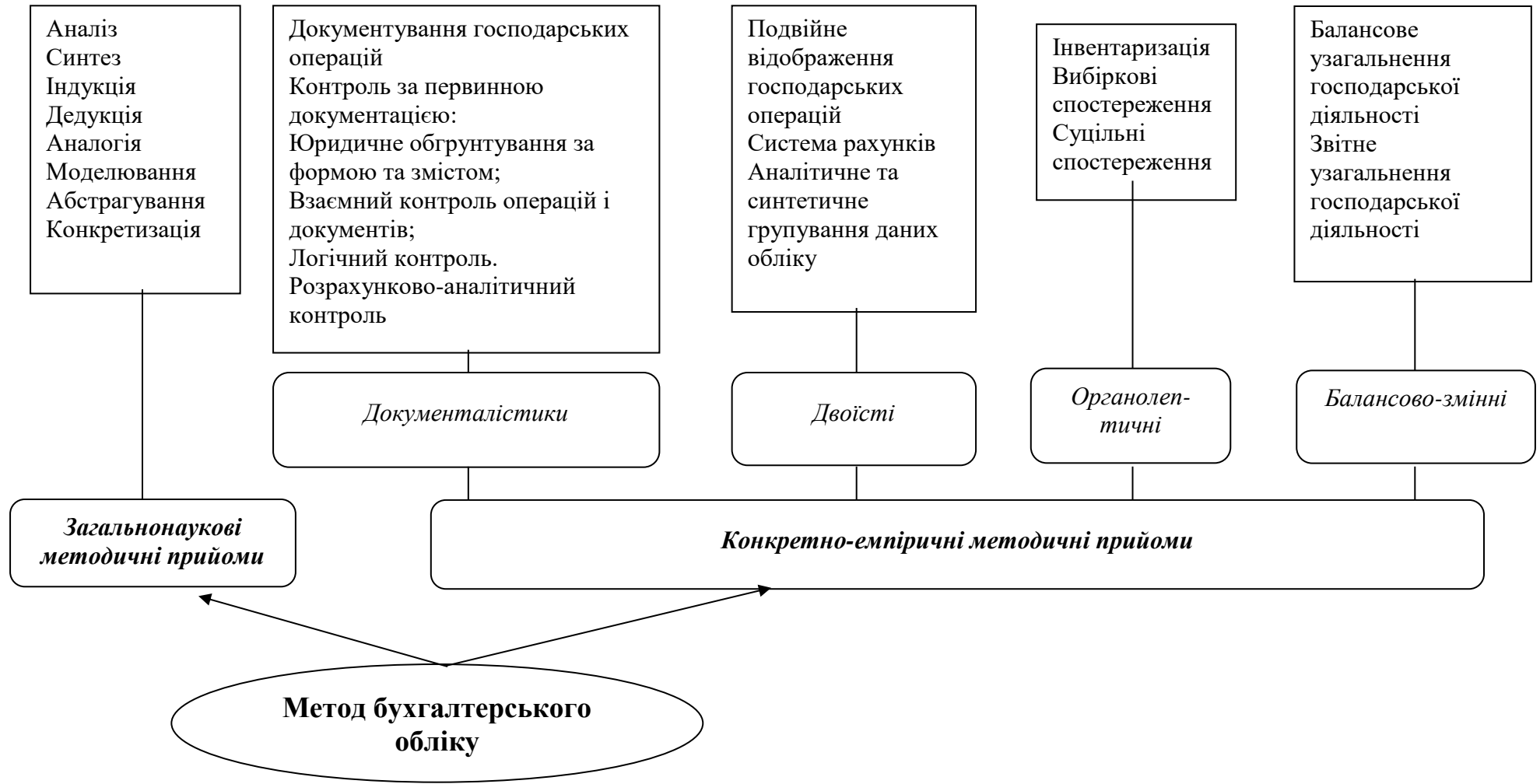


Рис.1.5. Загальнонаукові та конкретно-емпіричні методичні прийоми у бухгалтерському обліку *

*Джерело: розробка автора

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА У РОСЛИННИЦТВІ

2.1. Основні економічні характеристики сільськогосподарської діяльності товариства з обмеженою відповідальністю

xxxxxx

Товариство з обмеженою відповідальністю xxxxxx було утворено 9 червня 2015 році у складі ПАТ «Миронівський Хлібопродукт». Керівником філії є xxxxxxxx Богдан Іванович. Повна адреса виробничого підрозділу підприємства: село Воцанці, Самбірський р-н, Львівська обл., код ЄДРПОУ 37042858.

Товариство з обмеженою відповідальністю xxxxxx здійснює свою діяльність на території Львівської, Івано – Франківської, Тернопільської областей; 13 районів; 98 сільських рад; 250 населених пунктів.

У товаристві з обмеженою відповідальністю xxxxxx посіви відбуваються на таких ґрунтах: сірі лісові; опідзолені та типові; лучні і лучно – болотних; буроземних і буро-під-золистих. Агрокліматичні умови Львівської області є помірно – континентальний клімат, який виявляється досить сприятливим для вирощування сільськогосподарських культур.

У товаристві з обмеженою відповідальністю xxxxxx за характером і часом проведення інструктажі з питань охорони праці поділяються на вступний, первинний, повторний, позаплановий та цільовий.

Вступний інструктаж проводиться спеціалістом служби охорони праці або іншим фахівцем згідно з наказом або розпорядженням по підприємству, який в установленому Типовим положенням порядку пройшов навчання і перевірку знань з питань охорони праці.

Запис про проведення вступного інструктажу робиться в Журналі реєстрації вступного інструктажу з питань охорони праці, який зберігається

службою охорони праці або працівником, що відповідає за проведення вступного інструктажу, а також у наказі про прийняття працівника.

Первинний інструктаж проводиться з працівником перед початком роботи безпосередньо на робочому місці.

Повторний інструктаж проводиться на робочому місці індивідуально з кожним працівником або групою працівників, які виконують однотипні роботи, за обсягом і змістом переліку питань первинного інструктажу.

Позаплановий інструктаж проводиться з працівниками на робочому місці або в кабінеті охорони праці:

- при введенні в дію нових або переглянутих нормативно-правових актів з охорони праці, а також при внесенні змін та доповнень до них;
- при зміні технологічного процесу, заміні або модернізації устаткування, приладів та інструментів, вихідної сировини, матеріалів та інших факторів, що впливають на стан охорони праці;
- при порушенні працівниками вимог нормативно-правових актів з охорони праці, що призвели до травм, аварій, пожеж тощо;
- при перерві в роботі виконавця робіт більш ніж на 30 календарних днів — для робіт з підвищеною небезпекою, а для решти робіт — понад 60 днів.

Цільовий інструктаж проводиться з працівниками:

- при ліквідації аварії або стихійного лиха;
- при проведенні робіт, на які відповідно до законодавства оформлюються наряд-допуск, наказ або розпорядження.

Первинний, повторний, позаплановий і цільовий інструктажі проводить безпосередній керівник робіт (начальник структурного підрозділу, майстер) або фізична особа, яка використовує найману працю.

Про проведення первинного, повторного, позапланового та цільового інструктажів особа, яка проводила інструктаж, вносить запис до Журналу реєстрації інструктажів з питань охорони праці на робочому місці.

Аналіз трудових ресурсів - один з основних розділів аналізу роботи підприємства. Достатня забезпеченість підприємств трудовими ресурсами,

високий рівень продуктивності праці мають велике значення для збільшення обсягів виробництва.

Аналіз складу трудових ресурсів ТОВ хххххх можна відслідкувати в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Аналіз складу і чисельності трудових ресурсів в ТОВ «ЗАХІД-АГРО МХП», 2022-2023 рр.

Показники	2022 рік	2023 рік	Відхилення
Всього персоналу	84	84	-
В тому числі: працівники виробництва, із них	72	72	-
основні працівники	62	62	-
допоміжні працівники	10	10	-
Працівники управління, із них	12	12	-
Керівники	4	4	-
Спеціалісти	8	8	-

Проаналізувавши основні показники, що характеризують склад і чисельність працівників підприємства, можна зробити висновок, що в 2023 році чисельність і склад працівників у ТОВ хххххх не змінився в порівнянні з 2022р., що є хорошою тенденцією і свідчить про відсутність відтоку кадрів і низький рівень плинності працівників, що в свою чергу впливає на ефективність використання трудових ресурсів, зростання продуктивності праці та економічної ефективності виробництва.

Важливими показниками, які характеризують виробничі потужності підприємства а відповідно перспективи його розвитку та розширення, є наявність технічного забезпечення у вигляді машино-тракторного парку, з якими можна ознайомитись в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Склад машино-тракторного парку в ТОВ хххххх

Марка	Кількість
Трактори	15
Комбайни	12
Сільськогосподарські машини	57
Разом	84

Дослідивши рівень забезпеченості та ефективності використання машино-тракторного парку підприємства, можна зазначити, що підприємство володіє достатньою кількістю сільськогосподарської техніки, що є позитивним економічним чинником ефективності виробництва.

До показників, які характеризують забезпеченість підприємства основними засобами та ефективність їх використання належать: фондомісткість, фондівддача, фондоозброєність, фондозабезпеченість, які в великій мірі ідентифікують економічну ефективність виробництва та свідчать про оптимальну наявність необоротних активів та раціональне їх використання пропорційно затраченим ресурсам або одержаному результату. Такі дані можна побачити в таблиці 2.3, яка показує основні показники використання основних фондів підприємства за останні два роки.

Згідно даних таблиці 2.3, у 2023 році спостерігається тенденція до зростання основних показників ефективності використання основних фондів, що є позитивним фактором і свідчить про сприятливі перспективи щодо подальшого розширення виробництва. Виняток становить лише показник фондоозброєність праці, який знизився, проте не в значній мірі.

Земля є ключовим і незамінним ресурсом у сільськогосподарському виробництві та важливою складовою ресурсного потенціалу аграрного сектору. Аналіз земельних ресурсів є необхідним для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Таблиця 2.3

Забезпеченість та ефективність використання основних засобів

Показники	2022 рік	2023 рік	Відхилення, +, -
Середньорічна вартість основних фондів, тис.грн.	719,30	849,2	+149,9
Площа сільськогосподарських угідь, га	1383,7	1383,7	-
Середньорічна чисельність працівників, чол.	79	94	+15
Вартість валової продукції, тис.грн.	1935,0	2083,30	+348,3
Фондозабезпеченість на 100 га, тис.грн.	51,9	61,4	+9,5
Фондоозброєність, тис.грн.	9,1	9,0	-0,04
Фондовіддача, грн.	2,41	2,45	+0,04

Раціональне використання землі для України завжди було, є і залишиться однією з найважливіших завдань у народному господарстві, що впливає на її незалежність і добробут.

Дані про склад і структуру земельних ресурсів ТОВ хххххх наведені в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Склад і структура земельних угідь, 2022-2023рр.

Види земельних угідь	Площа, га		Структура, %		Відхилення	
	2022	2023	2022	2023	га	%
Всього земельних угідь	1383,7	1383,7	100	100	0	0
В т.ч. сільськогосподарські	1360,4	1360,4	93,9	93,9	0	0
З них: рілля	1360,4	1360,4	93,9	93,9	0	0

Як можна прослідкувати з даних таблиці 2.4, склад і структура земельних угідь ТОВ хххххх залишився незмінним при тенденції до зростання

валових зборів та прибутку підприємства. Така ситуація пояснюється інтенсивністю виробництва, яка дає економічний ефект.

Основним видом діяльності товариства з обмеженою відповідальністю xxxxxx є сільськогосподарська діяльність, яка передбачає вирощування сільськогосподарських культур. Для чіткого визначення напрямку спеціалізації підприємства, потрібно проаналізувати динаміку певних показників, які будуть характеризувати кількість і вартість вирощеної продукції, а також її товарність. Підсумовуючи вище написане, можна зазначити, що спеціалізація являє собою співпоєднання певних ланок, галузей і видів продукції, що виробляється, які будуть приносити підприємству максимальний економічний ефект при мінімальних витратах.

В нижченаведеній таблиці 2.5 відображені основні показники, які характеризують виробничу спеціалізацію досліджуваного підприємства.

Таблиця 2.5

**Аналіз структури товарної продукції
в ТОВ xxxxxx за 2021-2023 рр., тис. грн.**

Вид продукції	2021 р.		2022 р.		2023 р.		В середньому за три роки	
	вартість, тис. грн.	структура, %	вартість, тис. грн.	структура, %	вартість, тис. грн.	структура, %	вартість, тис. грн.	структура, %
Зернові в т.ч т.ч	16909,3	92	18260,0	92.76	19086,0	92.41	18085,1	90.6
Пшениця	5125,5	27.89	6033,0	30.65	6636,3	32.13	5931,6	29.7
Кукурудза на зерно	11272.4	61.33	11329,2	57.55	11462,1	55.49	11354.56	56.8
Ячмінь	511,4	2.8	897,8	4.5	987,6	4.7	798,9	4,0
Інші культури	1469.2	7.99	1424.44	7.23	1566.8	7.59	1486.81	7.4
<i>Разом</i>	18378,2	100	19684,4	100	20652,8	94,9	19957,8	100

З даних, які наведені в таблиці 2.5, можна вважати, що основний напрямок діяльності підприємства є зерновий, так, як загальний розмір товарної продукції зернових займає левову частку в загальному розмірі товарної продукції.

При аналізі діяльності підприємства важливо враховувати ефективність, яка відображає кінцевий корисний результат від використання ресурсів підприємства, таких як земля, трудові ресурси та основні засоби підприємства.

Підприємство вважається ефективним і таким, що розвивається тоді, коли воно використовує прогресивні та новітні виробничі технології, здійснює заходи з раціоналізації, концентрації і вдосконалення системи оплати праці та умов праці, забезпечує підвищення якісних показників продукції та виходить на різні макро- і мікроринки.

Основний показник, який засвідчує, що підприємство є ефективне, це розмір прибутку, який включає грошові доходи від продажу аграрної продукції і також залежить від витрат, які були здійснені в процесі виробництва та продажу продукції.

В цілому можна зазначити, що економічна ефективність – це показник, який характеризує порівняння і співвідношення між затратами і результатом цих затрат. Також про економічну ефективність можна робити висновки з таких показників, як валова продукція, вартість основних фондів, рівень рентабельності, фонд оплати праці, товарна продукція, розмір валових доходів і витрат, урожайність, собівартість та інші.

Базові показники економічної ефективності товариства з обмеженою відповідальністю xxxxxx за останні роки, наведені в таблиці 2.6.

Згідно наведених даних в таблиці 2.6, які стосуються економічної ефективності основних показників та діяльності підприємства в цілому, можна зробити висновок, що в основному спостерігається ріст економічної ефективності і діяльність підприємства є прибутковою і перспективною, проте незначне скорочення у 2024 році в порівнянні з 2023 роком є по валовій продукції на одного працівника і на 1 гривню основних виробничих фондів.

Управління не можливе без впорядкованої системи певних ланок виробництва і органів управління а також взаємозв'язків, які в сукупності мають вплив на діяльність підприємства і досягнення ним основних економічних цілей.

Таблиця 2.6

Економічна ефективність діяльності xxxxxx, 2022-2023рр.

Показники	2022 рік	2023 рік	Відхилення
Вартість валової продукції, тис. грн	1935,0	2083,3	+348,3
В тому числі на 1 га с.г. угідь	1,25	1,51	+0,26
На 1 працівника	21,96	22,16	+0,2
На 1 грн вартості основних засобів	2,41	2,43	+0,04
Вартість товарної продукції, тис. грн	1521,3	1723,58	+202,28
В тому числі на 1 га с.г. угідь	1,09	1,25	+0,16
На 1 працівника	19,26	18,34	-0,92
На 1 грн вартості основних засобів	2,11	2,03	-0,08
Прибуток	455,5	504	+48,5
Витрати виробництва	1065,8	1219,58	+153,78
Рівень рентабельності	42,7	41,3	+2,2

Ця система охоплює всі елементи та ланки управління різних ієрархічних рівнів, управлінські процеси, наявність відповідної кількості і якості трудових ресурсів, ступінь централізації і децентралізації в управлінні і інформаційні зв'язки, які виникають при цьому.

Важливим моментом в ефективності управління сільськогосподарського підприємства є оптимальне співвідношення між дебіторською і кредиторською заборгованістю а також часові обмеження при її виникненні та погашенні (табл. 2.7). Тому при оцінці та аналізі виробничо-фінансової діяльності важливим моментом є порівняльна характеристика дебіторської і кредиторської заборгованості, яка є позитивним фактором при проведенні фінансового контролю та аудиту.

Проаналізувавши показники щодо стану дебіторської і кредиторської заборгованості, стає очевидним той факт, що загальний обсяг дебіторської заборгованості на початку 2024 році знизився в порівнянні з 2023 роком, що є позитивною тенденцією, яка означає, що в підприємства зросли грошові кошти і покращився фінансовий стан і платоспроможність в цілому.

Таблиця 2.7

Динаміка дебіторської та кредиторської заборгованості

xxxxxx, 2023 р.

Види заборгованості	На початок року		На кінець року		Зміни +, - , тис.грн.
	Сума, тис.грн.	Структура, %	Сума, тис.грн.	Структура, %	
Дебіторська заборгованість:					
- за товари, роботи і послуги	25,6	21,2	24,6	21,0	-1,0
- з бюджетом	0,3	0,2	0,3	0,2	0
- інша поточна дебіторська заборгованість	95,3	78,6	92,5	78,8	-2,8
<i>Разом</i>	121,2	100,0	117,4	100,0	-3,8
Кредиторська заборгованість:					
за товари, роботи і послуги	35,6	3,7	46,3	4,0	10,7
- за розрахунками з бюджетом	166,3	17,2	182,9	17,3	16,6
- зі страхування	31,2	3,2	34,3	3,1	3,1
- з оплати праці	52,5	5,4	57,7	5,4	5,2
Інші поточні зобов'язання	679,1	70,5	747,0	70,2	67,9
<i>Разом</i>	964,7	100,0	1068,2	100,0	103,5

Також у 2024 році спостерігається ріст кредиторської заборгованості у порівнянні з 2023 роком, проте такий показник означає несприятливі перспективи для фінансового становища сільськогосподарського підприємства. На кінець 2023 року загальна кредиторська заборгованість зросла на 3,5% з початку року і становила 1068,2 тис. грн.

Виходячи з вищенаведених показників ліквідності та платоспроможності товариства з обмеженою відповідальністю xxxxxx, можна зробити висновок, що в цілому фінансовий стан підприємства є оптимальним і ефективним. Про це свідчить зростання всіх показників на кінець 2023 року порівняно з початком 2023 року а також те, що всі показники ліквідності і фінансової стабільності підприємства є вищими, ніж рекомендовані нормативи.

Стабільність у фінансових показниках будь-яких підприємств є запорукою зростання та прибутковості. Саме тому, для більш детального

аналізу економічного стану підприємства доцільно використовувати показники ліквідності та платоспроможності, які розраховані у наступній таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

**Оцінка ліквідності та платоспроможності ТОВ хххххх,
2023 рік**

Показники	Логарифм розрахунку	Нормативне значення	На початок року	На кінець року	Відхилення (+/-)
Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	Оборотні активи / поточні зобов'язання	>1	6,7	11,9	+5,2
Коефіцієнт поточної ліквідності	Високоліквідні активи/ поточні зобов'язання	0,6-0,8	6,5	11,5	+5,0
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Абсолютно ліквідні активи/поточні зобов'язання	0,25-0,5	0,3	0,5	+0,2
Коефіцієнт автономії	Власний капітал/ вартість майна	>0,5	0,9	1,0	+0,1
Коефіцієнт платоспроможності	Власний капітал/зобов'язання підприємства	>0,5	12,2	18,1	+5,9
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами	Власний капітал – необоротні активи/оборотні активи	>0,1	0,45	0,92	+0,47

Найбільш високими є показники загальної ліквідності, ліквідності та платоспроможності підприємства. Показники ліквідності свідчать про те, що ТОВ хххххх має достатню кількість вільних власних активів, які можуть бути швидко використані для погашення зобов'язань як довгострокового так і короткострокового характеру.

Для повної характеристики економічної ефективності підприємства крім вартісних показників використовують натуральні показники, які також мають вплив на фінансовий стан та рентабельність підприємства. До таких показників відносять урожайність сільськогосподарських культур і продуктивність тварин.

2.2. Оцінка виробництва продукції кукурудзи

Товариство з обмеженою відповідальністю хххххх є сільськогосподарським суб'єктом, яке спеціалізується на вирощуванні зернових культур і кукурудзи в тому числі. Підприємство використовує у своїй діяльності досить велику кількість земельних угідь, але це не заважає йому використовувати високоінтенсивні технології виробництва, які сприяють отриманню максимального економічного ефекту при оптимізації витрат. Також слід зауважити, що вибір культур, які вирощує підприємство має велике значення в сільськогосподарській діяльності. Саме тому ТОВ хххххх спеціалізується на зернових культурах, які є досить рентабельними і по яких налагоджена ефективна система збуту.

Кукурудза є цінною зерною культурою, яка відіграє важливу роль в рослинництві, тваринництві, переробній промисловості, паливно-енергетичній галузі, фармацевтичній сфері, хімічній промисловості та є цінним продуктом харчування.

Для України кукурудза є визначеною стратегічною культурою, яка вирощується у всіх регіонах, помірно залежна від кліматичних умов та є досить рентабельною. З однієї сторони, побутує думка, що кукурудза є невибагливою і простою у вирощуванні, але для того, щоб одержати максимальний ефект, потрібно постійно вдосконалювати технології.

Вирощування кукурудзи на зерно є високорентабельним видом сільськогосподарського виробництва, тому що за рівнем врожайності кукурудза займає лідируючі позиції порівняно з іншими зерновими культурами, а також досить добре пристосована до змін в агротехнічному середовищі і є порівняно доступною для простого аграрного товаровиробника. Кукурудза є важливою ланкою кормового раціону та відповідності при годівлі тварин та птиці, її вміст поживних речовин є високоенергетичним.

В товаристві з обмеженою відповідальністю xxxxxx основна частина продукції кукурудзи, яке в свою чергу в більшому обсязі йде на експорт (70%) і частково для внутрішнього ринку (30%).

Просліджувати динаміку виробництва зернових в ТОВ xxxxxx можна на основі наступні схеми (рис.2.1):

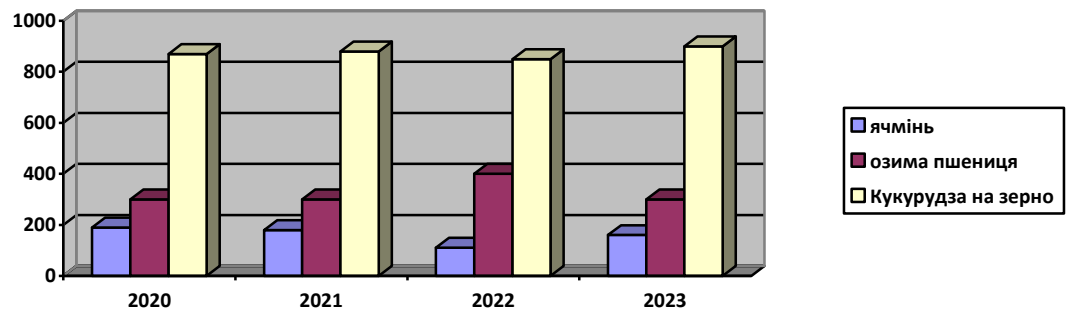


Рис. 2.1. Динаміка посівних площ під зерновими культурами в ТОВ xxxxxx, 2020-2023 р.р.

Для детального аналізу стану виробництва кукурудзи на підприємстві важливим показником є урожайність, яка може більш детально характеризувати тенденції рентабельності, ефективності та продуктивності.

Зміни в урожайності можна відслідкувати на основі рисунку 2.2.

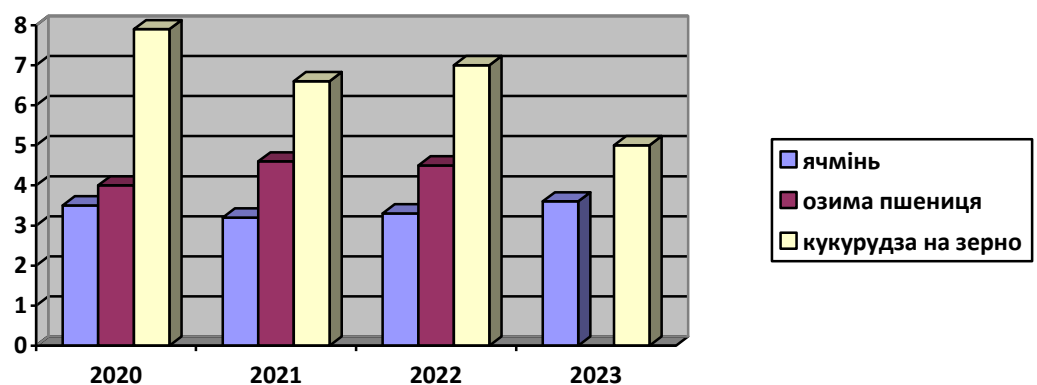


Рис. 2.2. Динаміка урожайності зернових культур в ТОВ xxxxxx 2020-2023 р.р.

Динаміку і зміни в валових зборах кукурудзи на зерно в ТОВ хххххх, можна відслідкувати на рисунку 2.3.

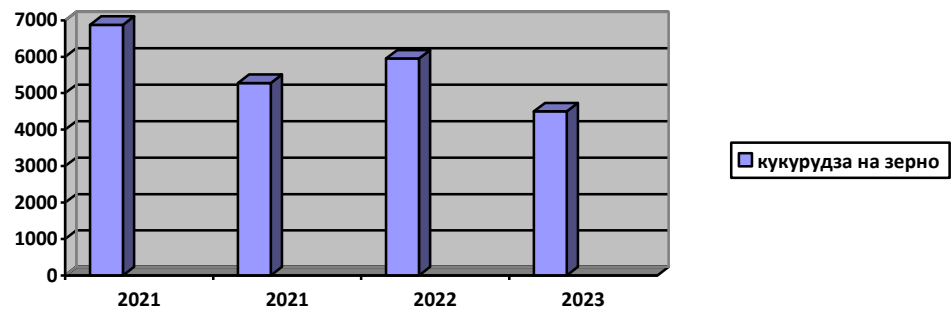


Рис. 2.3. Динаміка валових зборів кукурудзи на зерно в ТОВ хххххх 2020-2023 р.р

У таблиці 2.9 наведено показники, що визначають динаміку валових зборів виробництва кукурудзи в загальному обсязі виробництва зернових культур в ТОВ хххххх за 2021-2023 роки.

Таблиця 2.9

Частка виробництва зерна кукурудзи в валовому виробництві зернових культур в ТОВ хххххх за 2021-2023 рр.

Показники	Роки			Відхилення 2021/2023 «-»; «+»
	2021	2022	2023	
Валовий збір, ц	5280	5950	4500	-780
Зібрана площа, га	880	850	900	+20
Валовий збір, % до зернових культур	70,0	63,5	75,5	+15.5
Площа, з якої зібрано врожай до площі зернових, %	80	81	85	+5

Наведені в таблиці 2.9 дані, свідчать, що у 2023 році виробництво кукурудзи становило 75,5% від загального виробництва зернових культур і так само від загальних посівних площ.

Здійснюючи аналіз виробництва кукурудзи на зерно, важливо дослідити її фактичну собівартість та відповідні математичні і економічні складові витрат, що припадають на її виробництво. Від розміру собівартості залежить

економічна ефективність вирощування сільськогосподарської культури, прибутковість і рентабельність виробництва та загальний фінансовий стан підприємства.

Що стосується виробничої собівартості, то вона включає в себе всі витрати, що пов'язані з виробничим процесом, а повна собівартість складається з виробничої собівартості і витрат на реалізацію або збут.

До складу операційних витрат діяльності підприємства включають витрати на виробництво та реалізацію продукції, непрямі витрати на управління і обслуговування підприємства, інші операційні та неопераційні витрати, такі як: курсові різниці, сумнівні борги, витрати, що виникли від знецінення запасів та інші. Виходячи з структури перелічених складників, процес виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції вважаються елементом операційної основної діяльності.

При детальному дослідженні та аналізі собівартості продукції проводиться вивчення її структури, пошук шляхів та механізмів щодо її зниження, визначення способів оптимізації матеріальних, трудових і валютних витрат виробництва. Структуру виробничих витрат на виробництво кукурудзи у 2023 році зобразимо на рис. 2.4.

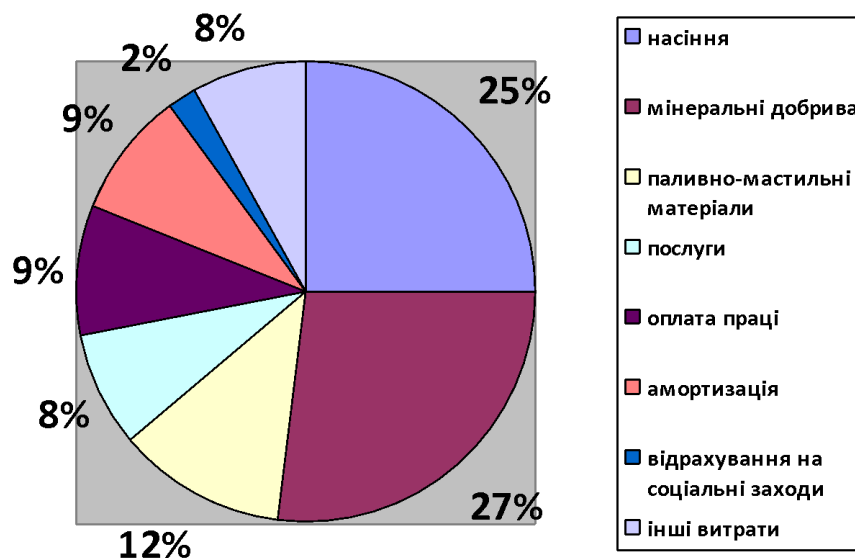


Рис. 2.4. Структура витрат виробництва при вирощуванні кукурудзи на зерно в ТОВ хххххх у 2023 році.

Згідно представленої схеми щодо структури витрат, найбільшу частку займає стаття витрат «насіння» та «добрива». На третьому місці в структурі витрат займають витрати на нафтопродукти, а найменша питома вага в структурі витрат відноситься витратам на соціальні заходи.

Порівняно невелика питома вага такої статті витрат, як «витрати на оплату праці» засвідчує поступову заміну праці людини на високотехнологічні засоби в аграрній сфері. На рівень урожайності найбільший вплив буде мати якісний посадковий матеріал та своєчасне і якісне внесення добрив та засобів захисту рослин.

При вивченні основних механізмів та схем виробництва кукурудзи на зерно стає очевидним той факт, що економічний ефект при вирощуванні цієї культури можливий при оптимальному поєднанні всіх чинників виробництва.

Економічна ефективність виробництва кукурудзи в ТОВ хххххх та її основні показники наведено в таблиці. 2.10

Таблиця 2.10

**Економічна ефективність виробництва кукурудзи на зерно
в ТОВ хххххх, 2021-2023 рр.**

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023р. % до 2021 р.
Кукурудза на зерно				
Виробнича собівартість 1ц, грн.	505,00	525,84	600,94	118,99
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	219,00	225,84	250,94	114,58
Повна собівартість 1 ц, грн	724,00	751,68	751,88	103,85
Ціна реалізації 1 ц, грн.	886,23	890,56	950,16	107,21
Вартість реалізованої продукції, тис. грн.	2792,96	3917,47	4602,35	164,78
Прибуток (збиток), тис. грн.	1322,96	2454,63	3637,41	274,94
Рівень рентабельності, %	89,6	97,6	116,1	129,57

Згідно даних таблиці 2.10, можна зробити висновок, що спостерігається постійна тенденція до зростання собівартості продукції кукурудзи, що пов'язане з інфляційними процесами в економіці держави і світу загалом, зростання цін на базові елементи життєдіяльності і виробництва. З іншої

сторони, попри зростання собівартості, виробництво кукурудзи на зерно характеризується достатньою рентабельністю і ефективністю.

Підсумовуючи попередні дослідження, можна зробити висновок, що виробництво кукурудзи на зерно в досліджуваному підприємстві характеризується постійним зростанням як в кількісному вимірі, так і в якісному значенні. З впевненістю можна сказати, що вибір саме цієї культури для сільськогосподарського виробництва сприяє високій рентабельності та ефективності діяльності суб'єкта аграрного підприємництва.

Проте, для подальшого постійного зростання результатів діяльності і стану виробництва кукурудзи на зерно як в ТОВ хххххх, так і в Україні в цілому, потрібно постійно вдосконалювати і розвивати агротехнічні механізми ефективного виробництва та економічні системи вдосконалення господарських моделей та схем господарювання.

2.3. Облікова політика в частині організації обліку виробництва продукції рослинництва

Кожне підприємство, яке здійснює ведення бухгалтерського обліку, повинно забезпечити створення належних і відповідних умов для його ведення. Відповідальність за створення таких умов покладається на керівника підприємства за сприяння головного бухгалтера.

Керівник товариства з обмеженою відповідальністю хххххх, забезпечив належні і необхідні умови для ефективного ведення бухгалтерського обліку.

Облікова політика ТОВ хххххх визначається і затверджується безпосередньо керівником підприємства та головним бухгалтером. Головний бухгалтер або інша відповідальна за ведення бухгалтерського обліку особа забезпечує її практичну реалізацію та технічне обслуговування відповідно до затверджених правил.

Наказ про облікову політику є основним документом, який регулює основні засади ведення бухгалтерського обліку на підприємстві. Цей наказ

затверджує методику бухгалтерського обліку та організацію діяльності підприємства в межах обраної облікової політики.

На рисунку 2.5 можна відслідкувати те, як впливає облікова політика на діяльність ТОВ xxxxxx.

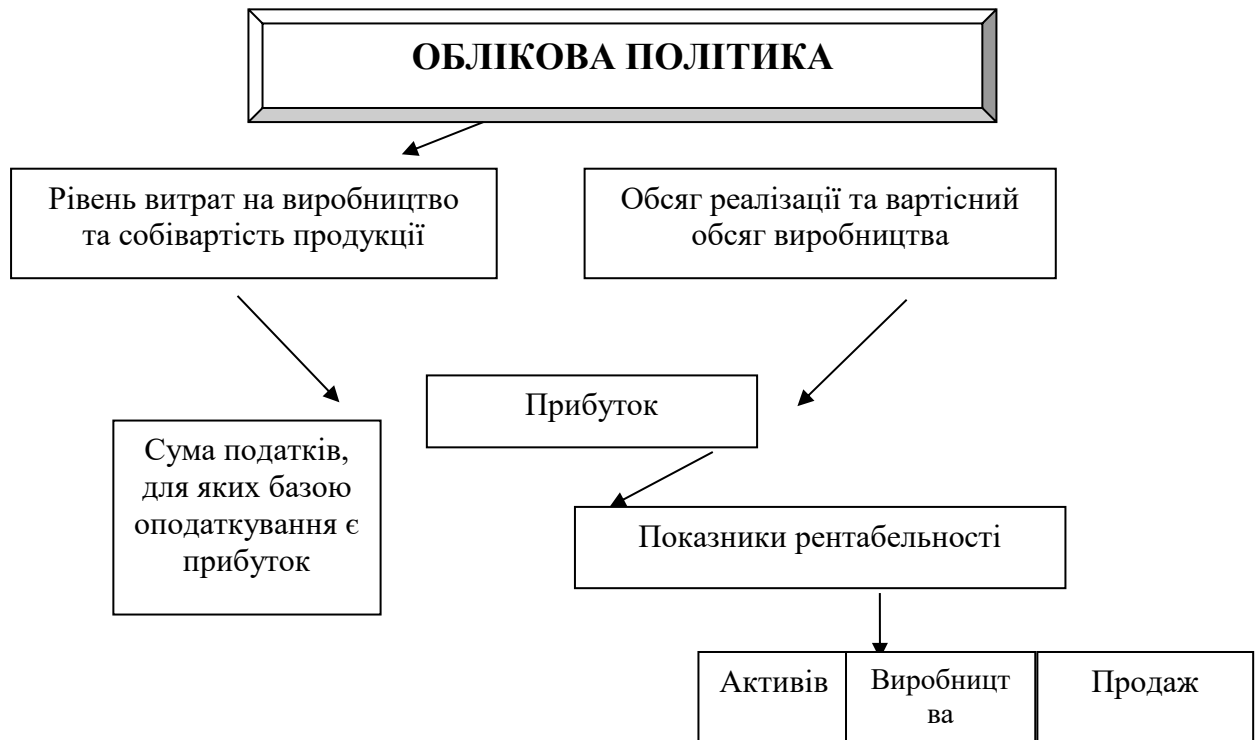


Рис. 2.5. Вплив облікової політики на діяльність ТОВ

xxxxxx

Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», підприємство має право самостійно розробляти та встановлювати правила документообігу, а також обирати відповідну методику та техніку обробки облікової інформації.

Графік документообігу — це документ, який зазвичай подається у вигляді таблиці і містить перелік робіт з підготовки, складання, перевірки, розгляду та обробки документів. Створення графіку документообігу має на меті забезпечення впорядкованого руху документів і своєчасне отримання основних облікових реєстрів, що сприяє ефективності управління обліковими процесами [45].

Графік документообігу розробляється головним бухгалтером підприємства та затверджується керівником підприємства. Працівники, які безпосередньо займаються оформленням документів, отримують витяг із графіка документообігу, який визначає їхні обов'язки. Усі співробітники підприємства повинні дотримуватися вимог, встановлених цим графіком.

Якщо для прикладу розглянути графік документообігу в ТОВ хххххх, то можна відслідкувати процес складання і опрацювання такого документу, як товарно-транспортна накладна на відправку зерна кукурудзи.

Таблиця 2.11

**Графік документообігу ТТН на відправку зерна кукурудзи у
ТОВ хххххх**

№ п/п	Зміст окремої операції документообігу	Місце виконання	Виконавець	Строк виконання
1.	Виписка ТТН, 4 примірника	Бухгалтерія	Бухгалтер	09:10
2.	Відмітка про прийняття вантажу	Гараж	Водій	09:15
3.	Передача документа водієві (3 примірники)	Гараж	Бухгалтер	09:20
4.	Відмітка на складі у ТТН про виконане завдання	Склад	Завскладом	12:00
5.	Відвантаження продукції, передача ТТН завскладу (1 примірник)	Склад	Завскладом	12:05
6.	Відмітка про прибуття водія на підприємство постачальника	Диспетчер	Завгаражем	12:20
7.	Здача ТТН у бухгалтерію підприємства постачальника	Бухгалтерія	Завгаражем	12:25
8.	Перевірка документів на наявність усіх записів (реквізитів). Опрацювання інформації	Бухгалтерія	Бухгалтер	До кінця робочого дня

У ТОВ хххххх економічне та облікове планування здійснюється бухгалтерською службою, що складається з бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером. Вся бухгалтерська робота на підприємстві покладена на Лозинську Оксану Миколаївну, який відповідає за ведення обліку та забезпечення правильної фінансової звітності.

Положення про бухгалтерію — це документ, що регулює діяльність бухгалтерії підприємства. Він підписується головним бухгалтером, затверджується керівником підприємства і оформлюється на фірмовому бланку підприємства. Це положення визначає організаційну структуру бухгалтерії, її функції та обов'язки, а також регламентує взаємодію з іншими підрозділами підприємства.

В ТОВ хххххх використовується автоматизована система обліку із використанням програмного комплексу «BAS Бухгалтерія». Використання цього програмного забезпечення дозволяє автоматично обробляти різноманітні документи і господарські операції, що фіксуються через бухгалтерські проводки, а також усуває можливість арифметичних помилок. Відомості в системі накопичують оригінали первинних документів, що реєструються в книгах обліку та реєстрах. Кожен первинний документ вводиться в програму, а накопичена інформація використовується як засіб для здійснення самоконтролю в бухгалтерії. Важливим є те, що при введенні первинного документа в програму автоматично генеруються бухгалтерські проводки, що значно зменшує можливість помилок.

Інформація, необхідна для складання Балансу (форма 1), автоматично надходить з оригінальних первинних документів, що значно спрощує процес формування фінансової звітності. Крім того, програма дозволяє копіювати різні реєстри та накопичувальну інформацію в відомостях, а також створювати машинописні версії реєстрів синтетичного та аналітичного обліку. Це підвищує ефективність облікових процедур та забезпечує зручність у веденні обліку на підприємстві.

Перш ніж вводити всі необхідні господарські операції, що здійснюються на підприємстві, визначають робочий План рахунків, який стане основою для бухгалтерського обліку. У ТОВ хххххх облік ведеться відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських процесів, із застосуванням дев'ятого класу «Витрати

виробництва», що є важливою частиною фінансового управління підприємством.

2.4. Обліково-аналітичне забезпечення виробництва продукції кукурудзи на сільськогосподарському підприємстві

Процес виробництва кукурудзи і його облік має свої особливості, які мають свій вплив на організацію бухгалтерського обліку. Великий вплив тут має сезонний характер виробництва і технічні особливості самого процесу. Такі особливості безпосередньо впливають на організацію первинної документації, необхідної для ведення обліку на підприємстві. Для коректного обліку всіх витрат та оцінки готової продукції в ТОВ хххххх важливо враховувати ці сезонні коливання і забезпечувати правильне документальне оформлення всіх етапів виробничого процесу [38].

Особливістю первинної документації є постійне і безперервне відображення усіх господарських процесів і операцій, що відбуваються в процесі вирощування кукурудзи. Тому кожна господарська операція, що відбувається на підприємстві, має бути оформлена відповідним первинним документом, тому що саме первинний документ є письмовим доказом здійсненої господарської операції. Тому бухгалтерський облік виробництва і виробничих витрат при вирощуванні кукурудзи здійснюється на основі оригіналів первинних бухгалтерських документів, що складаються згідно з затвердженими типовими формами.

Всі основні первинні бухгалтерські документи повинні бути складені під час здійснення господарської операції або безпосередньо після її виконання. Відповідальність за своєчасне та якісне складання первинних бухгалтерських документів, а також за їх передачу до бухгалтерії для подальшої обробки відповідно до затвердженого графіку документообігу, лежить на конкретному працівнику, який в свою чергу несе відповідальність за ту інформацію, що відображена в первинних документах, і засвідчує це своїм підписом.

Всі первинні документи підприємства є основою для подальшої систематизації інформації та узагальнення даних бухгалтерського обліку, на підставі чого може здійснюватися ефективний контроль і аналіз витрат виробництва.

Для накопичення і групування витрат по відпрацьованому часу і відповідно для нарахування заробітної плати в ТОВ хххххх використовується накопичувальний документ «Журнал обліку робіт і затрат» (ф.№37). Такі накопичувальні документи наприкінці місяця використовуються для складання Звіту про витрати та вихід продукції основного виробництва.

Дані з первинних документів, що підтверджують витрати таких ресурсів для виробництва, як насіння, корми, паливо, запчастини і інші, переносяться до Книги обліку виробництва, що є основним документом для узагальнення даних про витрати матеріалів та їх використання у процесі вирощування кукурудзи.

Основним завданням документів, призначених для обліку засобів праці, є визначення виробничої собівартості в процесі посіву кукурудзи шляхом обліку використання необоротних активів підприємства, зокрема через нарахування амортизаційних відрахувань. Для цього ТОВ хххххх застосовує обліковий документ «Розрахунок амортизаційних витрат», який відображає амортизацію засобів праці, використовуваних у виробничому процесі. Такий документ дозволяє визначити частину вартості необоротних активів, яку потрібно включити у новостворений продукт у вигляді амортизації з подальшим включенням до виробничої собівартості продукції кукурудзи.

Для обліку і відображення ваги зібраного зерна кукурудзи використовують «Реєстр відправки зерна та іншої продукції з поля», який містить інформацію про кількість та обсяг продукції, що вивозиться з поля. У деяких випадках агропідприємства можуть використовувати «Путівки на вивезення продукції з поля» або «Талони», які є документами, що підтверджують виконання відповідних операцій, та допомагають контролювати обсяг продукції для подальшої обробки чи продажу.

Відомості про обсяги урожаю кукурудзи, отримані з первинних документів ТОВ хххххх, узагальнюються в «Звіті про рух матеріальних цінностей». Цей зведений реєстр є основою для подальшого узагальнення даних та внесення відповідних записів у аналітичний обліковий реєстр — «Звіт про витрати і вихід продукції основного виробництва».

Для обліку одержаного від урожаю зерна кукурудзи, передбачено використовувати декілька варіантів первинних документів.

Перший метод передбачає використання талонів, які готуються бухгалтером перед початком збирання урожаю. В талонах фіксуються наступні дані: назва господарства, прізвище комбайнера та водія (тракториста), а також унікальний номер для ідентифікації кожного талону. Всі видані талони реєструються в «Журналі обліку виданих талонів», що дозволяє забезпечити відстеження кожного талону, а також зробити процес видачі та повернення більш прозорим, а після цього вони видаються комбайнерам і шоферам під особистий підпис, як підтвердження їх отримання та зобов'язання виконати відповідні роботи.

Талони, що використовуються для обліку урожаю кукурудзи в ТОВ хххххх, мають важливу функцію при обліку кількості зібраного насіння. Вони служать для фіксації факту відвантаження насіння з зернозбирального комбайна, а саме — для обліку повного або неповного бункера зерна.

Процес обліку витрат та виходу зібраного зерна кукурудзи в ТОВ хххххх включає кілька важливих етапів, кожен з яких відповідає за точність, прозорість та ефективність бухгалтерського та складського обліку:

1. **Запис в Відомості руху зерна та іншої продукції:** Після отримання даних у Реєстрі приймання зерна завскладом здійснює відповідні записи в Відомості руху зерна та іншої продукції.
2. **Запис в Книзі складського обліку:** Завідуючий складом фіксує загальну кількість насіння в Книзі складського обліку, що є важливим документом для подальшої інвентаризації і обліку.

3. **Передача документів до бухгалтерії:** Водій, після завершення зміни, має подати:
- **Реєстр** з інформацією про отримані талони та кількість перевезеного зерна.
 - **Подорожній лист**, в якому відображається інформація про виконану роботу, витрати пального та інші супутні дані.
4. **Звірка талонів водія і комбайнера:** Після завершення зміни проводиться взаємозвірення даних талонів комбайнера з талонами водія, щоб переконатися в точності обліку перевезеного зерна.
5. **Передача талонів на склад:** Після завершення зміни комбайнер передає свої талони на склад для правильності відображення облікової інформації.
6. **Отримання витягу з реєстру:** Віддавши талони, комбайнер отримує витяг з реєстру про обмолочене зерно та зібрану площу. Цей документ містить основну інформацію для розрахунку заробітної плати комбайнера за виконану роботу.

Схема руху талонів для оприбуткування зерна кукурудзи наведена на рисунку 2.6.



Рис 2.6. Процес оприбуткування зерна кукурудзи за допомогою талонів в ТОВ xxxxxx

Другий метод обліку врожаю передбачає використання **путівки на вивезення продукції з поля**. Такий метод дозволяє здійснювати більш детальний контроль і документацію процесу транспортування продукції з поля до складів господарства.

Основні етапи використання путівки на вивезення продукції:

1. Видача путівки:
2. Реєстрація в облікових документах:
3. Завершення обліку: путівка є підставою для запису в наступних документах: реєстр приймання зерна, відомість руху зерна, книга складського обліку.

Даний метод дозволяє вести облік більш чітко і детально, так як кожна операція вивезення продукції оформляється окремим документом і всі дані про обсяги і рух продукції зберігаються в одному реєстрі.

Тому, використання путівок на вивезення продукції дозволяє більш точно контролювати процес транспортування та оприбуткування врожаю, при цьому забезпечується точність і відповідність даних обліку для подальшої фінансової та бухгалтерської роботи.

При цьому методу обліку ключовими етапами є:

1. Видача путівки
2. Підпис водія
3. Передача другого і третього примірників водієві
4. Зважування на складі
5. Повернення примірника водієві.

Така процедура дозволяє здійснювати чіткий контроль за документацією на кожному етапі транспортування та приймання продукції.

Третій спосіб оприбуткування зерна кукурудзи за допомогою **Реєстру відправлення зерна та іншої продукції з поля** має такі ключові етапи:

- Підготовка реєстру. реєстр заповнюється при першому завантаженні у трьох примірниках, при цьому перший примірник залишається

у комбайнера, другий примірник залишається у водія (тракториста), а третій примірник передається в бухгалтерію.

2. Завантаження та перевезення насіння.

3. Контроль та облік.

Такий спосіб дозволяє організувати облік на кожному етапі руху зерна з поля на склад, а також дозволяє чітко контролювати за кількістю продукції на всіх етапах відвантаження та перевезення.

Важливим документом, який використовується в первинному обліку витрат і виходу продукції кукурудзи є акт на сортування та сушіння зерна кукурудзи. При заповненні цього документу зазначається маса зерна кукурудзи, що надходить до сушильних та сортувальних установок. Це базовий показник, на основі якого в подальшому буде здійснюватися облік витрат та змін. Після проходження зерном процесу сушіння та сортування, відображається його остаточна маса, при цьому вона може бути меншою від втрати вологи та інші фактори. Крім цього в документі відображається кількість і якість відходів, які були отримані при обробці зерна, а також зазначається відсоток зерна в відходах і швидкість усушки. Акт на сортування і сушіння зерна підписує відповідальна особа, яка здійснює контроль за процесом обробки зерна. Це може бути завскладом, агроном чи керівник підприємства).

Наступним важливим документом, який використовується в процесі виробництва і виходу продукції зерна кукурудзи є товарно-транспортна накладна, яка виписується у чотирьох примірниках, кожен з яких має своє призначення:

- Перший примірник: Залишається у відправника (постачальника), де підписується експедитор, що приймає товар. Цей примірник є підтвердженням факту відправлення товару та має бути збережений в архіві господарства.

- Другий примірник: Передається водієві для подальшого транспортування. Після прибуття товару до покупця цей примірник повертається від покупця до відправника як підтвердження доставки.
- Третій примірник: Передається покупцеві (одержувачу), який перевіряє товар і підписує отримання. Цей примірник повертається до постачальника як підтвердження отримання товару покупцем.
- Четвертий примірник: Залишається у водія-експедитора, який додає його до подорожнього листа як документ, що підтверджує факт перевезення товару.

ТТН є основним первинним документом для обліку продукції, що реалізується та отримується, і використовується для перевірки правильності та відповідності товару при транспортуванні. Всі примірники ТТН повинні бути правильно оформлені та мають містити підписи усіх відповідальних осіб, щоб забезпечити точність обліку та контроль над товарно-транспортними операціями.

Накладна внутрішньогосподарського призначення є важливим документом первинного обліку, коли зерно кукурудзи транспортується на власний склад або переміщується в межах господарства. Накладна складається у двох примірниках: один примірник залишається у відправника, а другий передається тому, хто одержує продукцію і є підтвердженням отримання товару.

Цей документ дозволяє ефективно відображати і контролювати рух продукції всередині господарства, особливо при внутрішньому переміщенні між складами або виробничими ділянками.

Відомість руху зерна та іншої продукції є документом, в якому зводяться і узагальнюються усі дані про надходження та вибуття продукції, в тому числі зерно кукурудзи. Відомість складається щодня і є основою для подальшого обліку на рівні бухгалтерії. Вона дозволяє календарно підсумовувати дані про господарську операцію, надавати чітку інформацію про кількість і вартість

переміщеної продукції, підтверджує правильність руху продукції, дозволяючи вести детальний облік на кожному етапі.

Особа, що відповідає за складське зберігання та рух товарів передає відомість руху зерна разом з іншими первинними документами до бухгалтерії, де на основі цих даних проводяться відповідні бухгалтерські записи для узагальнення інформації.

Схема первинного документування облікового процесу виробництва кукурудзи в ТОВ хххххх подана на рис. 2.7.



Рис 2.7. Схема первинної документації з обліку виробництва продукції кукурудзи.

Аналіз проблем організації первинного обліку в ТОВ xxxxxx вказує на наявність кількох серйозних недоліків у процесі оформлення та обробки первинних документів, що можуть негативно вплинути на точність обліку та ефективність прийняття управлінських рішень.

Основні проблеми в організації первинного обліку:

- Відсутність детальної інформації в документах, а саме деколи не вказуються всі необхідні реквізити документа, що в подальшому погіршує і ускладнює облікову роботу,
- Невідповідність дат або несвоєчасне оформлення документів в тих випадках, коли дата видачі і дата оформлення не співпадають календарно.
- Не всі документи підписані відповідальними особами, що ставить під сумнів достовірність облікової інформації та може призвести до труднощів у звітності.

У ТОВ xxxxxx облікові дані обробляються за допомогою «BAS Бухгалтерія». Система інтегрує первинні документи в цифровому форматі та автоматично формує бухгалтерські проводки під час введення операцій.

«BAS Бухгалтерія» є готовим інструментом для вирішення всіх завдань, що стоять перед бухгалтерською службою підприємства, якщо бухгалтерська служба повністю відповідає за облік на підприємстві, включаючи, наприклад, виписку первинних документів, облік продажів тощо. Це прикладне рішення також можна використовувати виключно для ведення бухгалтерського та податкового обліку, а завдання автоматизації інших служб, наприклад, відділу продажів, вирішувати спеціалізованими прикладними рішеннями або іншими системами.

На рис. 2.8 представлено схему організації обліку виробництва продукції рослинництва з використанням «BAS Бухгалтерія» у ТОВ xxxxxx.

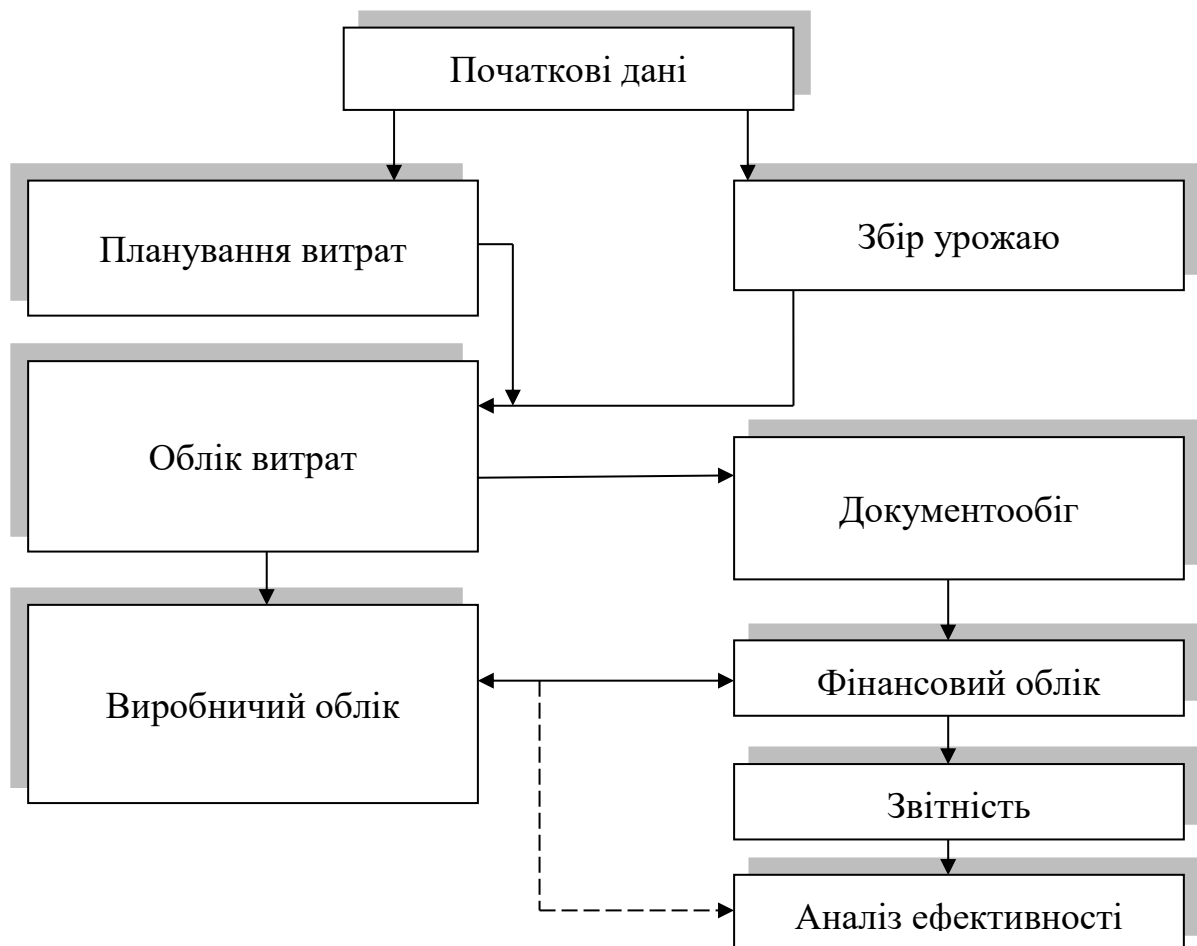


Рис. 2.8. Схема організації облікового відображення виробництва зерна кукурудзи з використанням програмного забезпечення у ТОВ

хххххх *.

*Джерело: розроблено автором

У ТОВ хххххх для обліку витрат та виходу продукції основного виробництва використовується рахунок 23 «Виробництво».

Типову кореспонденцію бухгалтерських рахунків для обліку виробництва продукції в рослинництві можна відобразити у таблиці 2.12

Субрахунок 231 «Рослинництво» служить для узагальнення інформації щодо рослинництва і виробництва в ньому, зокрема для господарств із завершеною галузевою структурою. Рахунок 23 є балансовим, активним, операційним і калькуляційним. Він може мати аналітичні рахунки, які відображають об'єкти обліку у рослинництві, такі як сільськогосподарські культури, що вирощуються у господарстві.

Таблиця 2.12

**Кореспонденція рахунків з обліку виробництва продукції
рослинництва**

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
Нараховано знос (амортизацію) по основних засобах, що використовуються при виробництві продукції рослинництва	231	131
Списано матеріальні цінності на виробництво продукції рослинництва запасні частини	231	207
добрива, отрутохімікати	231	208
насіння та посадковий матеріал	231	27, 208
Списано витрати по сільськогосподарських культурах, переораних на зелене добриво під інші	231	231
Списано послуги інших виробництв для культур	231	233
Внесено під сільськогосподарські культури гній від робочих коней	231	234
Виконано роботи і надано послуги власними допоміжними промисловими виробництвами	231	234
Нараховано підрядним підприємствам і організаціям за виконані роботи і надані послуги по вирощуванню сільськогосподарських культур	231	63,68
Нараховано оплату праці за виконані роботи на виробництві сільськогосподарської продукції	231	66
Списано загальновиробничі витрати на виробництво сільськогосподарських культур в порядку їх розподілу	231	911
Оприбутковано сільськогосподарську продукцію від урожаю	27	231
Сторнуються мертві відходи та усушки продукції рослинництва методом "червоного сторно"	27	
Відображено різниці між сумою, що визначаються за справедливою вартістю та витратами, що пов'язані з затратами продукції		
-в разі перевищення витрат на виробництво над справедливою вартістю	940	231
-в разі, якщо справедлива вартість більша від витрат виробництва	231	710

Витрати обліковуються на дебеті цього рахунку, а на кредиті — оприбуткування виробленої продукції. Для обліку витрат на виробництво кукурудзи відкривається аналітичний рахунок 2312 «Кукурудза». Облік витрат при вирощуванні кукурудзи здійснюється за такими статтями.

Стаття «Витрати на оплату праці» охоплює основну та додаткову заробітну плату постійних працівників господарства, а також заробітну плату найманих осіб, які займаються сільськогосподарськими роботами, безпосередньо пов'язаними з вирощуванням кукурудзи.

За статтею «Відрахування на соціальні заходи» збирається інформація про внески до Пенсійного фонду у вигляді ЄСВ, а також внески на фонд оплати праці працівників, зайнятих на виробництві.

Стаття «Насіння і садивний матеріал» передбачає накопичення даних про витрати, пов'язані з посівом насіння кукурудзи, зокрема вартість купленого насіння та насіння, отриманого від власного виробництва.

За статтею «Паливо та мастильні матеріали» у ТОВ хххххх відображається вартість витрачених нафтопродуктів, які використовуються для механізованих робіт і роботи іншої техніки, задіяної під час сівби насіння кукурудзи, догляду за посівами та під час збору врожаю.

За статтею «Добрива» обліковується вартість мінеральних добрив, бактеріальних і органічних добрив, які вносяться в ґрунт під час ведення господарства або догляду за посівами.

За статтею «Засоби захисту рослин» обліковується фактична вартість хімічних засобів, таких як гербіциди, дефоліанти, пестициди та протруювачі.

За статтею «Роботи і послуги» обліковуються витрати на сторонні інженерно-сервісні послуги та допоміжні виробничі витрати, які виникають під час вирощування кукурудзи. Це також включає витрати на електроенергію, витрачену на сушіння чи сортування насіння кукурудзи.

За статтею «Амортизація» обліковується сума амортизації необоротних активів, які безпосередньо використовуються при вирощуванні кукурудзи.

За статтею «Інші витрати» обліковуються страхові виплати щодо посівів кукурудзи або страхування техніки, яка використовується при її вирощуванні.

За статтею «Витрати на організацію виробництва й управління» обліковуються непрямі витрати, зокрема витрати на оплату праці керівників, орендну плату за земельні паї та техніку, витрати на охорону праці та заходи безпеки, витрати на транспортування насіння до посівного поля, мінеральних добрив та внесення їх у ґрунт, а також витрати на перевезення робітників на робочі ділянки.

Загальна сума витрат за цією статтею пропорційно розподіляється між об'єктами обліку продукції рослинництва відповідно до загальної собівартості, за винятком вартості насіння при посіві, яка відноситься тільки до собівартості продукції рослинництва.

Ці витрати обліковуються на дебеті аналітичного рахунку 2312 «Кукурудза», який відкривається до рахунку 23 «Виробництво», у кореспонденції з кредитом відповідних бухгалтерських рахунків.

2.5. Калькулювання собівартості продукції кукурудзи

Одним із найважливіших етапів в виробничій діяльності і обліковій роботі будь-якого підприємства є калькуляція собівартості продукції. При цьому об'єктами обліку будуть виступати окремі види основної, супутньої і побічної продукції.

Перед тим, як обчислювати фактичну собівартість продукції, яка була виготовлена, розраховують і підсумовують виробничу собівартість по видах продукції. Це пов'язано з тим, що протягом року на основних рахунках накопичується не весь обсяг основних витрат, а лише їх частина, а решту відображають в обліку як окремий об'єкт.

Перед початком калькулювання собівартості продукції рослинництва, обчислюється загальна сума витрат, згідно даних аналітичного обліку, а також підсумовується обсяг виходу основної, супутньої і побічної продукції. Якщо на підприємстві має місце загибель урожаю від стихійного лиха, то такі витрати списуються як надзвичайні витрати. Собівартість стебел кукурудзи, соломи, гички, листя і інших видів побічної продукції розраховується як нормативні витрати на збирання, транспортування, скирдування і інші роботи, які пов'язані з заготівлею такої продукції. Пізніше, коли складається звітна калькуляція, вартість такої продукції включається у вартість побічної продукції і віднімається від загальної суми витрат.

Основний процес і послідовність калькуляції схематично можна відобразити схемою, яка наведена на рисунку 2.9.

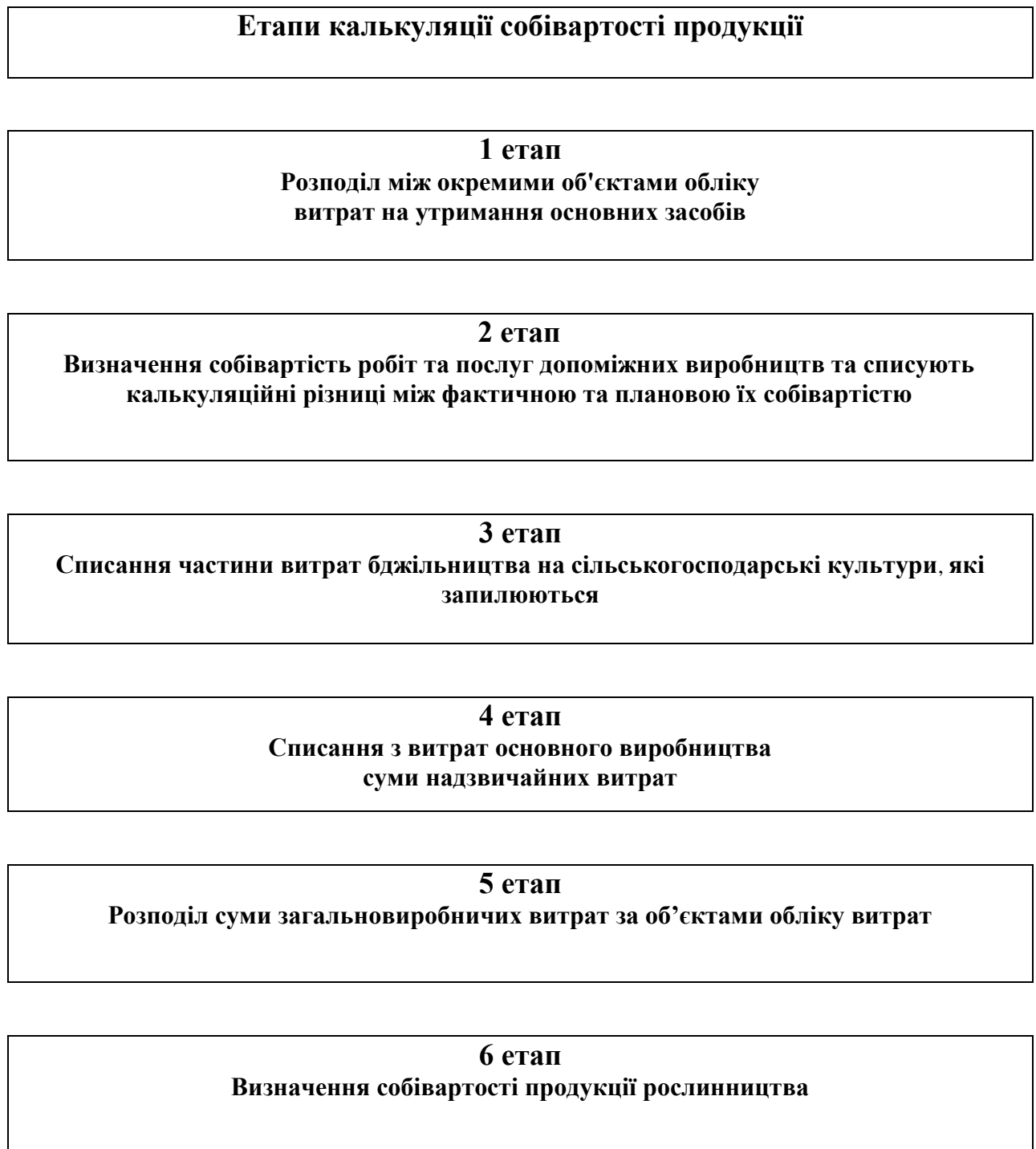


Рис. 2.9. Послідовність визначення фактичної собівартості продукції рослинництва.

Об'єктами в калькуляції рослинницької продукції є види продукції, які поділяються на основну, супутню і побічну. До основної продукції відносять ту продукцію, яка дає найбільший економічний ефект і має головне призначення при вирощуванні сільськогосподарської культури. До складу побічної продукції відносять продукцію, що має другорядне значення і є вторинною за економічною сутністю. Побічна продукція надходить у виробництво одночасно з основною продукцією. Якщо підприємство отримує від виробництва одночасно два або більше основних продуктів, то в такому випадку така продукція буде вважатися супутньою.

Те, яким чином здійснюється калькуляція продукції, залежить від обраного методу обліку витрат, тому їх взаємозалежність подана на рис. 2.10.



Рис. 2.10. Взаємодія способів обліку витрат і калькулювання Продукції.

Згідно нормативних рекомендацій щодо калькуляції собівартості продукції рослинництва, більшість сільськогосподарських підприємств, організацій, у тому числі ТОВ хххххх, не використовують у своїй господарській діяльності поняття справедливої вартості.

Отриману від урожаю власну продукцію рослинництва протягом року оцінюють за плановою собівартістю і в подальшому доводять її до рівня фактичної за допомогою коригування.

Аграрні підприємства, які не використовують у своїй фінансово-господарській та виробничій діяльності П(С)БО 30 «Біологічні активи» для визначення фактичної собівартості продукції, яку одержано з виробництва, повинні використовувати Методичні вказівки з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції, робіт і послуг сільськогосподарських підприємств № 132 від 18.05.2001 р.

Від того, наскільки правильно і точно визначена собівартість продукції рослинництва, залежить правильність і достовірність основних фінансових і економічних показників. Собівартість тих чи інших видів аграрної продукції визначається відповідно до величини витрат, яка припадає на дану групу продукції.

Собівартість 1 ц кукурудзи визначається як сумарна кількість витрат на вирощування і збирання готового продукту поділена на вагу зерна, що відповідає фазі повної стиглості. Слід зазначити, що при цьому вартість кукурудзиння не враховується. Особливістю калькуляції собівартості кукурудзи на зерно є те, що перерахунок качанів повної стиглості в сухе зерно здійснюється за фактичним виходом зерна качанів, який визначається хлібоприймальними пунктами шляхом обмолоту середньодобових зразків з урахуванням базової вологості зерна в качанах (на рівні 14%). Щоб перерахувати качани, які залишають в господарстві на кінець календарного року в сухе зерно, використовують середній відсоток виходу зерна базової вологості, який встановлює лабораторія залежно від обмолоту середньодобових зразків.

Коли підприємство складає звітну підсумкову калькуляцію, то із загальної суми витрат, що відносяться на вирощування кукурудзи на зерно віднімаються витрати на побічну продукцію, але в тому випадку, якщо підприємство таку продукцію використовує.

Обчислення фактичної собівартості кукурудзи у ТОВ хххххх показано в таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

**Визначення фактичної собівартості кукурудзи
у ТОВ хххххх 2023 р.**

Вид продукції	Загальна сума фактичних витрати, тис грн.	Вартість побічної продукції, тис. грн.	Загальні витрати без вартості побічної продукції, тис. грн.	Кількість одержаної продукції, ц	Фактична собівартість 1 ц продукції, грн.
Кукурудза	3383.46	-	3383.46	4500	751.88

Завершальним етапом визначення фактичної собівартості продукції рослинництва сільськогосподарського підприємства є списання калькуляційних різниць і закриття аналітичних рахунків, які відкриваються до субрахунку 231 «Рослинництво». Якщо сільськогосподарське підприємство оприбутковує продукцію за плановою собівартістю продукції, то після визначення фактичної собівартості продукції наприкінці року, планову собівартість коригують до фактичного рівня, тобто визначають калькуляційну різницю. Після списання калькуляційних різниць по кредиту субрахунку 231 «Рослинництво», він закривається, однак аналітичні рахунки, які використовувався для відображення вартості врожаю наступного року, не закриваються.

При закритті аналітичного рахунка 2312 «Кукурудза» у 2023 році в ТОВ хххххх використовувався метод дооцінки, так як фактичні витрати при вирощуванні кукурудзи були вищими за планові витрати.

Вся продукція вирощеної кукурудзи в досліджуваному господарстві ТОВ хххххх була відправлена на експорт, тому калькуляційні різниці при коригуванні планової собівартості до рівня фактичної були списані на реалізацію, а саме в дебет рахунка 90 «Собівартість реалізації».

Для подальшого зростання ефективності галузі виробництва кукурудзи і рослинництва в цілому потрібно застосовувати ефективні методи виробництва, інтенсифікувати виробничі процеси та оптимізувати виробничі витрати. При таких підходах виробництво кукурудзи на зерно буде зберігати лідируючі позиції на зовнішньоекономічному ринку та буде приносити високу прибутковість.

Методика закриття рахунку 231 «Рослинництво» подана на рис. 2.11.



Рис. 2.11. Методика закриття рахунку 231 «Рослинництво».

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОБУДОВИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

3.1. Покращення організації бухгалтерського обліку виробництва продукції рослинництва на підприємстві

Облік процесу виробництва є важливим етапом в системі ефективного управління та контролю, тому що він надає максимально достовірну документацію про рівень його впровадження. Це надає змогу правильно розрахувати собівартість продукції і надає більш точну оцінку підприємницької діяльності.

Природно-кліматичні умови відіграють вагомую роль в виробничому процесі, хоча їхній вплив часто залишається непередбачуваним. Це стає причиною щоквартального перегляду та коригування витрат із оформленням відповідної документації. У підрозділах рослинництва доцільно вносити зміни до виробничих планів перед початком або під час весняно-польових робіт.

Завершальним етапом ля обліку витрат і виходу продукції рослинництва є калькуляція і звітність, що її оформляє. Зібрані дані використовуються для підготовки зведених фінансових звітів і статистичних таблиць, зокрема форми № 50-с.-г.

Для вдосконалення системи обліку витрат можна запропонувати наступні заходи:

- ✓ Здійснювати оперативну перевірку витрат, виявляти формажорні відхилення та ухвалювати швидкі й результативні управлінські рішення для того, щоб оптимізувати систему витрат і процес виробництва продукції;
- ✓ Здійснення коригування бюджетних показників, підбиття підсумків діяльності виробничого підрозділу і його працівників а також забезпечення виконання завдань за умови самоокупності та прибутковості;

✓ Калькуляція собівартості та процес підготовки загальної звітності окремих підрозділів та підприємства повинна бути побудована на фактичних даних бухгалтерського обліку та результатах оперативного контролю витрат [40].

При дослідженні фінансово-господарської діяльності ТОВ хххххх було встановлено, що основою для виділення об'єктів обліку в рослинництві є посівні площі. Проте, поділ витрат на змінні, умовно-змінні та постійні свідчить про те, що така схема виділення об'єктів обліку не завжди є надійною.

Важливим моментом при здійсненні контролю витрат, є усунення факту дублювання первинних документів з подібними реквізитами. Для реалізації такої дії рекомендується використовувати «Щоденник надходження сільськогосподарської продукції», що має містити детальну інформацію про кількість, якість та вартість виробленої продукції рослинництва. Але записи в цьому документі потрібно проводити тільки на тоці чи на складі [41].

Також можна об'єднати вихідні первинні документи, які стосуються обліку сушіння та первинної обробки продукції, в один єдиний документ — Акт про сушіння, сортування та переробку продукції рослинництва.

Крім цього, можна запровадити такий документ, як накладну на зернові відходи, який буде використовуватись для фіксації результатів зважування продуктів фуражного зерна та зернових відходів.

Також можна складати виробничі звіти тракторно-рільничої бригади, де будуть відображені порівняння фактичних даних з плановими показниками для визначення відхилень.

Вдосконалення моделі обліку та контролю собівартості продукції рослинництва представлено на рисунку 3.1.

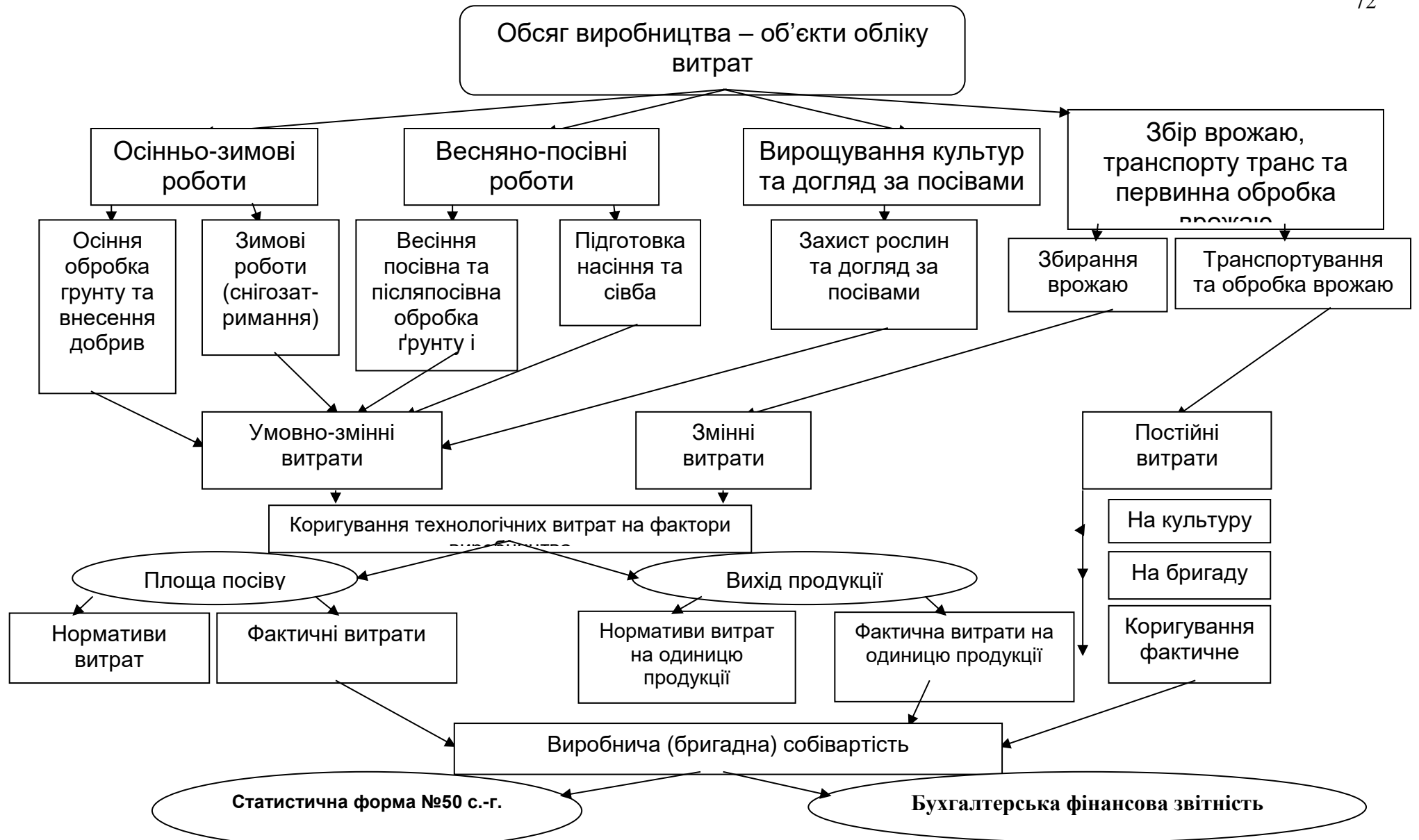


Рис. 3.1. Удосконалення побудови обліку витрат на виробництво продукції рослинництва*

*Джерело: розробка автора

3.2. Стратегічні альтернативи розвитку галузі рослинництва

Аналіз ринку рослинницької продукції вимагає детального розгляду його структури, ключових учасників та факторів, що впливають на його функціонування. Ринок рослинництва складається з різних ланок, таких як виробництво, збут, інвестиції, інновації, інтеграцію з ринком землі та праці. Можна виділити декілька ключових моментів для ефективної стратегії розвитку галузі рослинництва:

1. Структура ринку та взаємозв'язок з іншими секторами

Ринок рослинницької продукції має бути взаємопов'язаним з іншими економічними та виробничими ринками. В цьому проявляється суть діалектизму, що передбачає, що ці ринки не існують ізольовано, а є частиною більшої економічної системи. Вони перебувають у взаємозв'язку і розвитку, а їх ефективність залежить від балансу пропозиції і попиту на всіх рівнях.

2. Грошовий ринок і інвестиції

Стабільність грошового ринку є важливим моментом для системи стабілізації рослинницького ринку, це в свою чергу впливає на інвестиційний процес, який потрібний для розширення виробництва, вкладання в нові сорти насіння, техніки та інновацій. Без належних інвестицій у технології й інновації неможливо забезпечити довгостроковий розвиток сектору.

3. Маркетизація і роль посередницьких агентств

Створення прозорого та ефективного механізму щодо системи збуту, яка зменшує роль посередників і оптимізує цінову політику. Тому що комерційні установи і агенства в сфері посередництва впливають на сповільнення темпів збуту продукції та необґрунтованого зростання цін.

4. Регулювання ринку через біржі та ефективні технології

Для того щоб перетворити нерегульований ринок на регульований, важливо розвивати біржову торгівлю аграрною продукцією. Це дозволить оптимізувати ціноутворення та створити передумови для застосування ефективних технологій в розвитку галузі рослинництва.

5. Стратегії розвитку на основі аналізу середовища

Врахування зовнішнього середовища і оцінка внутрішніх можливостей учасників ринку при побудові стратегії розвитку рослинницької галузі. При цьому передбачається проведення аналізу фінансової стійкості підприємств, оцінка їх можливостей при впровадженні інновацій та розвитку нових технологій.

6. Розвиток внутрішнього ринку

Важливим кроком є фокусування на розвитку внутрішнього ринку. Перехід від нерегульованої до регульованої моделі ринку може допомогти стабілізувати ціни і покращити пропозицію продукції. Це досягається за допомогою впровадження нормативно-правових актів, які регулюватимуть усі етапи виробництва та збуту продукції а також механізмів їх контролю.

7. Підвищення рівня підприємництва та конкуренції

Розвиток ринку рослинницької продукції залежить від підвищення рівня підприємницької активності та здорового середовища конкуренції. Стимулювання підприємців до ефективного управління ресурсами і застосування передових технологій буде сприяти не тільки зростанню обсягів виробництва, але й покращенню конкурентоспроможності на міжнародному рівні.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що для ефективної стратегії розвитку галузі рослинництва в Україні потрібно залучати інвестиції, розвивати інфраструктуру та технології в аграрній сфері, здійснювати державне регулювання і створювати сприятливі умови для підприємницької діяльності та конкуренції.

При проведенні SWOT-аналізу було досліджено і визначено сильні та слабкі сторони підприємства, а також встановлено взаємозв'язок між ризиками та перспективами зовнішнього середовища, з подальшим визначенням їхньої комбінації. Об'єктом аналізу було ТОВ хххххх, на прикладі якого були проаналізовані та порівняні внутрішні і зовнішні фактори, за допомогою SWOT.

3.3. Інтегрована звітність щодо витрат в управлінні якістю продукції рослинництва

Для ефективного прийняття управлінських рішень необхідно створити таку інформаційну систему, яка буде здатна обробляти та інтегрувати різноманітні дані, забезпечить доступ до актуальної інформації для всіх користувачів, що в свою чергу дозволить оперативно реагувати на зміни та впроваджувати ефективні стратегії.

Економічний розвиток в сучасного світу демонструє, що комплексна інтегрована звітність є важливою складовою ефективною системи управління. Вимоги сучасності повинні враховувати зміни в навколишньому середовищі, в економічних моделях, і на підставі цього вживати необхідні ефективні заходи. Для всебічної оцінки ресурсів і активів, які взаємозв'язані з розвитком підприємства в цілому виникає необхідність включати в комплексний інтегрований звіт інформацію про фінансовий, інтелектуальний, людський, соціальний та екологічний капітал (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Порівняльна характеристика інтегрованої та фінансової звітності

Критерії порівняння	Інтегрована звітність	Фінансова звітність
Контроль за ресурсами	Усі види капіталу (фінансовий, людський, інтелектуальний, соціально-репутаційний, виробничий і природний)	Фінансовий капітал
Вартість об'єкта	Ринкова	Балансова
Розкриття інформації	Велика прозорість	Обмежене розкриття інформації
Джерела інформації	Складається на основі інформації фінансового і управлінського обліку, додаткової інформації щодо екологічної та соціальної діяльності підприємства	Складається на основі інформації фінансового обліку
Структура	Системна структура, що забезпечує розрізненими потоками інформації	Звітність має обмеження

Сфокусованість	Звітність містить інформацію про діяльність підприємства в минулому та засвідчує перспективи розвитку в майбутньому, відображає взаємозв'язок минулого і майбутнього	Історична, ретроспективна
Ризики, економічна безпека	Визнання ризику (політичного, фінансового, виробничого, комерційного та інших видів ризиків)	Обмежена кількість обов'язкових показників
Часові проміжки	Короткострокова, середньострокова і довгострокова перспектива	Короткострокова перспектива
Форма подання	Вільна	Згідно з чинним законодавством і національними стандартами

Комплексний інтегрований звіт поєднує фінансові та нефінансові дані, розкриває економічні, соціальні та екологічні показники ефективності підприємства, забезпечує прозорість і надійність з питань корпоративної соціальної відповідальності та управління бізнес-ризиками.

Методологічною основою для підготовки комплексного інтегрованого звіту є кілька основних принципів: сталий розвиток, стратегічна спрямованість, інформаційні взаємовідносини, взаємовідносини із зацікавленими сторонами, релевантність, надійність, повнота, значущість і важливість.

Якщо врахувати особливості рослинницької галузі а також структуру собівартості, можна визначити наступний склад внутрішньої звітності щодо витрат на якість (рис. 3.2).

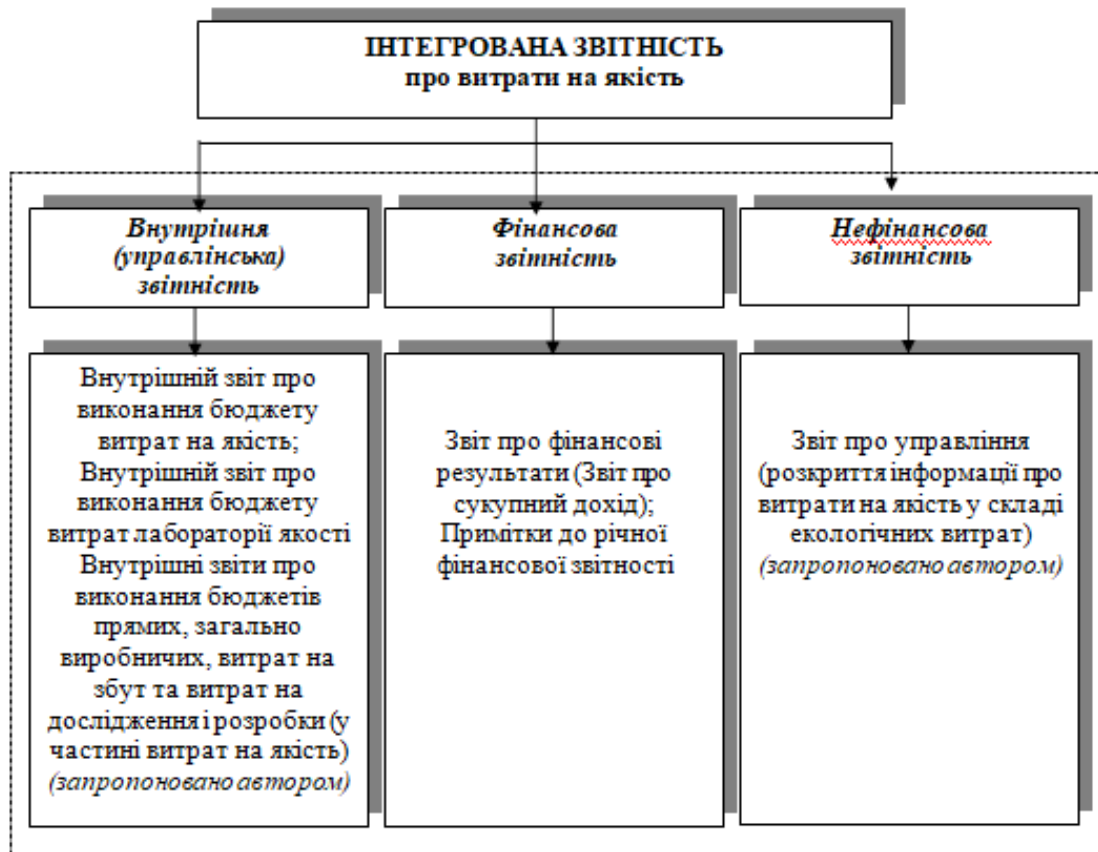


Рис. 3.2. Система інтегрованої звітності щодо витрат на якість сільськогосподарського підприємства.

Джерело: розроблено автором

Основні засади формування комплексного інтегрованого звіту:

1. Зміни в ставленні сучасного суспільства до цінностей призвели до змін у рівні очікувань щодо інтегрованої звітності. Сьогодні учасники фінансових ринків потребують більшої кількості інформації про вплив бізнес-моделі компанії на створення додаткової вартості в майбутньому.

2. Традиційна форма звіту про соціальну (корпоративну) діяльність більше не відповідає вимогам сучасних підприємств щодо історичної оцінки. Натомість новий підхід повинен ґрунтуватися на принципі теперішньої вартості, що враховує реальні зміни у вартості активів та зобов'язань.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Сектор рослинництва має значний економічний потенціал, оскільки за належної організації його діяльність здатна генерувати вагомий обсяг капіталу та прибутку для аграрних підприємств. Це обумовлено зацікавленістю як внутрішніх, так і зовнішніх інвесторів, що відкриває перспективи для залучення прямих інвестицій. Соціальна значущість галузі полягає у створенні сезонних і постійних робочих місць, а також у забезпеченні матеріальної мотивації працівників.

За результатами досліджень, виконаних в рамках кваліфікаційної роботи, зроблено такі висновки:

1. Витрати підприємства поділяються на виробничі, які пов'язані з виготовленням продукції, та невиробничі, що стосуються інших витрат, не пов'язаних із процесом виробництва.
2. Кукурудза входить до трійки найпоширеніших зернових культур світу й відіграє значну роль у глобальному зерновому балансі. У 2024 році Україна посіла сьоме місце за обсягами її виробництва, зібравши 15 млн тонн при середній урожайності 2,6 т/га.
3. Товариство з обмеженою відповідальністю xxxxxx було утворено 9 червня 2015 році у складі ПАТ «Миронівський Хлібопродукт». Керівником філії є xxxxxx Богдан Іванович. Повна адреса виробничого підрозділу підприємства: село Вощанці, Самбірський р-н, Львівська обл.
4. Галузева спеціалізація підприємства доволі вузька, оскільки основний напрямок діяльності – вирощування сільськогосподарських культур. Середній дохід від реалізації продукції рослинництва за останні три роки становив 19,9 млн грн.
5. Економічні показники діяльності ТОВ xxxxxx демонстрували стабільне зростання протягом останніх трьох років. Зокрема, чистий прибуток зріс у 3,5 раза та у 2023 році досягнув 3,63 млн грн. Це було пов'язано зі збільшенням собівартості продукції на 30% та операційних витрат на

3,7%. Рентабельність підприємства у 2023 році становила 116,1%. У компанії працює 94 особи.

У 2024 році виробництво кукурудзи складало 65,5% від загального обсягу зернових культур і 75,7% від загальної площі посівів. Величина собівартості зерна кукурудзи в ТОВ хххххх у 2024 році була на рівні: 751,88 грн за центнер, в той час як у 2023 році її розмір становив 751,68 грн, а в 2022 році 724 грн. Як видно, собівартість виробництва поступово зростала.

У структурі витрат на виробництво 1 центнера кукурудзи у 2023 році витрати розподілилися так: на насіння – 25%, на мінеральні добрива – 27%, на нафтопродукти – 12%. Найменшу частку, лише 2%, становили відрахування на соціальні заходи. Рентабельність виробництва кукурудзи протягом трьох останніх років зросла з 89,6% у 2021 році до 116,1% у 2023 році, що було спричинено зростанням собівартості та зміною закупівельних цін.

Для обліку витрат і виробництва в ТОВ хххххх використовується рахунок 23 «Виробництво», який є активним, балансовим та калькуляційним. До нього відкриваються аналітичні рахунки, наприклад, рахунок 2312 «Кукурудза», для деталізації обліку витрат на конкретні культури. Облік ведеться за типовими формами документів, такими як облікові листи трактористів-машиністів, подорожні листи, акти використання добрив тощо. Аналіз витрат здійснюється окремо для кожної культури.

Собівартість продукції обчислюється відповідно до Методичних рекомендацій №132. Готову продукцію оцінюють за плановою собівартістю протягом року, а наприкінці року – за фактичною. Наприклад, фактична собівартість зерна кукурудзи у 2022 році становила 751,88 грн за 1 центнер. При закритті рахунка 2312 «Кукурудза» використовувався метод дооцінки через перевищення фактичних витрат над плановими.

Покращення обліку виробництва продукції рослинництва потребує наступних кроків:

1. Аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища учасників ринку через SWOT-аналіз для виявлення сильних та слабких сторін компанії, а також можливостей і загроз.
2. Вдосконалення технологій посіву за підтримки держави через регулювання цін на техніку, добрива та посадкові матеріали.
3. Формування конкурентного товарного ринку рослинництва, який забезпечуватиме рівність умов для учасників.
4. Запровадження інтегрованої звітності для забезпечення якісної інформації про витрати та підвищення ефективності управління виробництвом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Автоматизація економічних процесів (на прикладі програми «BAS Бухгалтерія») : навч. посіб. / Тетяна Демченко ; МОН України, Уманський держ пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань : Візаві, 2022. 185 с.
2. Алексєєва А.В., Васильєва В.Г. Удосконалення обліку витрат на виробництво та формування собівартості продукції. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. Вип. 23. С. 5—9.
3. Акімова Н. С., Говоруха О. О., Кирильєва Л. О., Євлаш Т. О. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Х. : ХДУХТ, 2019. 182 с.
4. Акімова Т.В., Распопова Ю.О, Волященко І.О. Теоретичні засади організації обліку витрат виробничого підприємства. Економіка та суспільство. № 52, 2023. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-46>
5. Баланюк І.Ф., Григорів О.О., Іванюк Т.Л. Організація обліку і контролю готової продукції підприємства. Науково-виробничий журнал. Інноваційна економіка. № 1-2. 2020. DOI: 10.37332/2309-1533.2020.1-2.23
6. Бухгалтерський облік за видами економічної діяльності: підручник / А.Г. Загородній, І.Й. Яремко, Л.М. Пилипенко, А.С. Мороз. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. 320 с.
7. Буц І.М. Інформаційне забезпечення аналітичних процедур в стратегічному управлінні витратами підприємства. Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю), (м. Полтава, 21 жовтня 2021р.) / за ред. Пилипенко К.А. Полтава : ПДАУ, 2021. 652 с. С.151-156.
8. Варченко О.М., Свиноус І.В., Іванова Л.С., Ткаченко К.В., Биба В.А. Методичні підходи до управління витратами сільськогосподарських підприємств. Агросвіт. 2020. № 12. 19—26.
9. Вовчик Н. Л. Інтегрована система обліку і контролю витрат в управлінні якістю продукції. Дис. Л. 2021. С. 120-125.

10. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: www.rada.gov.ua
11. Глушач, Ю., Фальченко, О. (2021). Методичні аспекти обліку витрат та калькулювання собівартості продукції у вітчизняній та зарубіжній обліковій практиці. Економіка та суспільство, (29). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-49>
12. Гришук Г. Формування облікової політики витрат продукції рослинництва. S World Journal, 4 (11-04). (2022)., С. 61–68. URL: <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2022-11-04-076>
13. Євдокименко Ю.М. Складові аспекти облікової політики щодо витрат. Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) (м. Полтава, 21 жовтня 2021р.) / за ред. Пилипенко К.А. Полтава : ПДАУ, 2021. 652 с. С.194-199.
14. Жибак М. М., Федуняк І. О. Організаційно-економічні основи виробництва картоплі в умовах ринкових відносин. Ефективна економіка. №3, 2019. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.3.5
15. Жидовська Н.М., Заріцький О.М. Механізм забезпечення розвитку органічного виробництва в Україні. Механізми забезпечення сталого розвитку економіки: проблеми, перспективи, міжнародний досвід [Електронний ресурс] : матеріали III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 10 листопада 2022 р. / Держ. біотехнологічний ун-т. – Харків, 2022. С.79-81. URL: <http://btu.kharkov.ua/nauka/konferentsiyi/>
16. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996- XIV (із змінами і доповненнями).
17. Іщенко Я. П., Подолянчук О. А., Коваль Н. І. Фінансовий облік I : підручник. Вінниця : Видавництво ФОП Кушнір Ю. В., 2020. 496 с.
18. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30 листопада 1999 р. № 291 із змінами і доповненнями від

25 вересня 2009 року № 1125. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/an/4/REG4186.html#4.

19. Кравченко М.В., Блажко А.В., Вільхова Т.В. Вдосконалення обліку витрат на виробництво продукції на аграрному підприємстві. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. 2019. № 4. С. 134—139.

20. Крисоватий А.І., Панасюк В.М., Мельничук І.В. Основи обліку і оподаткування: підручник (е-видання). Тернопіль: ЗУНУ. 2023. 565 с.

21. Лень В. С., Гливенко В. В. Облікова політика та її складові. *Облік і фінанси*. 2019. № 2. С. 26–35. DOI: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-2\(84\)26-35](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-2(84)26-35).

22. Макаренко А.П., Меліхова Т.О., Чакалова Н.С. Теорія і методика документування в обліку та аудиті: навчальний посібник для здобувачів вищої освіти за рівнем бакалавра зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування» за денною та заочною формою навчання, Запоріжжя: ЗНУ, 2020. 400 с.

23. Мельник О.І. Напрями вдосконалення обліку витрат на виробництво продукції рослинництва. Матеріали VII Всеукраїнської науково–практичної конференції «Трансформація фінансової системи України: тенденції та перспективи розвитку», 23–24 листопада 2023 р. МНАУ. Миколаїв. С. 25-28.

24. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів, затверджені Наказом Мінфіну № 1315 від 29.12.2006р. URL: www.minfin.gov.ua.

25. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств: наказ Міністерства аграрної політики України від 18 травня 2001 р. № 132. URL: <http://zakon.nau.ua/doc>

26. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і Міжнародні стандарти фінансової звітності URL: <http://www.minfin.gov.ua>.

27. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» Затв. Наказом МФУ від 07.02.2013 року № 73. URL: <http://dtk.com.ua/show/2cid09995.html>

28. Панченко О. Д. Вплив особливостей сільськогосподарської галузі на ведення управлінського обліку. Бізнес Інформ. 2019. № 4. С. 274-279.
29. Перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту в умовах інноваційних інформаційних технологій: монографія. Карпенко Є. А., Карпенко О. В., Мілька А. І. [та ін.]. Полтава : ПУЕТ, 2021. 410 с.
30. Перчук О.В., Усатенко Н.Ф., Джетере О.С. Харчові технології: технологічні розрахунки, облік і звітність у галузі навчально-методичний посібник для студентів. Переяслав-Хмельницький: Київ обл.): 2019 рік. 196 с.
31. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 р № 291.
32. Податковий кодекс України: Закон України № 2755-VI від 02.12.2010 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
33. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. N 318.
34. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» Затв. Наказом МФУ від 18.11.2005 року №790.
35. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: затв. Наказом Мін-ва фінансів України від 24.05.1995 № 88 : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95>.
36. Рівень рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції в сільськогосподарських підприємствах: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
37. Сарапіна О. А., Пінчук Т. А., Шрам Т. В. Облік загальнопромислових витрат в управлінні сільськогосподарським підприємством. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління. 2020. Т. 31(70), № 3(2). С. 165-171.
38. Сухоносенко І.І., Гринь В.П. Теоретичні аспекти побудови обліку витрат на виробництво продукції рослинництва. Економіка та суспільство. № 30, 2021. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-54>

39. Урусова З.П. Удосконалення системи внутрішнього контролю поточних біологічних активів рослинництва. URL: http://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/205.pdf
40. Фінансовий облік: навчальний посібник : [для студентів економічних спеціальностей закладів вищої освіти] / за ред. І. Ф. Баланюка, Н. І. Пилипів, Т. М. Гнатюка та колективу авторів. Електронне видання. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». 2019. 650 с.
41. Фінансовий облік: підручник. 3-тє вид., доп. та перероб. /Крупка Я. Д., Задорожний З. В., Денчук П. Н., Починок Н. В., Романів Р. В. Тернопіль. ЗУНУ (2023). 488 с.
42. Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003 року №435-IV.
43. Шепель, І. (2023). Сучасні можливості організація обліку витрат виробництва і готової продукції в умовах комплексної автоматизації. Економіка та суспільство, (55).
[URL:https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-7](https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-7)
44. Ярута В. О. Автоматизація бухгалтерського обліку: практикум; Харків. держ. акад. культури. Харків : ХДАК, 2023. 157 с.